

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri PE 5253

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 1

XVI aastakäik

1940

Tellimise hind postiga:	Ilmub kord kuus.	Kuulutuste hinnad:
aastas 150 senti	Talitus ja toimetus: Tallinn, Pärnu 41, krt. 3. Telefon 448-35.	1 lhk. kr. 50.—
6 kuu peale 75 "	Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiasutused.	1/2 " " 25.—
1 " " 15 "	Üksiknumber 15 senti.	3/4—12,50 ja 1/8 lhk. 7,25
Välismaale aastas 200 s.		Teksti ees — 50% kallim

Ventilatsioon tööstuslikus käitis

UNO VARDI

Käsitledes ventilatsiooni küsimust tööstuslikes käitistes ei saa piirduda töötajate hüvangu seisukohast ainult selle puht-tehnilise ehitusviisiga, vaid kõigepealt tuleb selgitada neid tegureid, mis kutsuvad esile ventilatsiooni tarviduse tööstuslikus käitis, s. t. tööprotsessis otsida üles need puudused, millede kõrvaldamiseks on vajaline ventilatsioon.

Kui on selgitatud käitistervishoiulised puudused üksikus tööstuslikus käitis, siis alles tuleb asuda selleg käitises ventilatsiooni tehnilise külje lahendamisele, mis kõrvaldaks vead otstarbekalt, kusjuures ventilatsiooni süsteemi kuuluvad esemed ei tohiks olla takistavaiks tegureiks tööprotsessi läbiviimises ja õhutsirkulatsioon ei tohiks mõjuda kahjulikult ruumis töötavate tööliste organismile.

Need kaks küsimust lahendatud, kerkib üles veel kolmas küsimus — n' meil, kuidas viia ellu teatavas tööstuslikus käitis ökonoomne ventilatsiooni süsteem. Ventilatsioonist kui kaitsetehnilisest seadeldisest ei ole käitise valdajad tavaliselt huvitatud, sest ventilatsiooni puudumine või puudulikkus ei kahjusta otseselt tööprotsessi, vaid see mõjub ainult tööprotsessist osavõtjatele töölistele.

Nagu eespoolmainitud väiteist selgub, tuleb tööstuslike käitiste ventilatsiooni küsimus jagada kolme teaduslikku ossa:

- 1) käitistervishoid,
- 2) kaitsetehnika ja
- 3) töökaitse.

Seoses tööstuslike käitiste ventilatsiooniga tuleb võtta vaatluse alla ainult need tervishoiulised puudused, mida on võimalik kõrvaldada ventilatsiooni abil. Nendeks on: 1) kahjulikud gaasid, 2) tolm ja 3) lüagne õhusoojus, -niiskus ja -kuivus.

Igas kinnises tööruumis tekib tööajal vähemal või suuremal määral kahjulikke gaase, muutes seega õhu selles ruumis töötajate tervisele kahjulikuks.

Säärased kahjulikud gaasid jaotatakse käitistervishoiulisest seisukohast oma koosseisult ja mõjult organismile kahte erinevasse liiki:

Ühed nendest gaasidest avaldavad mõju puutudes kokku töötajate hingamiselunditega, kusjuures gaasid vigastavad õhuga kokkupuutuvate ilanahkade pealmist kihti. Ilanaha vigastatud kiht variseb maha ja jätab hingamiselundele haavad, kuhu siis õhus hõljuvad kahjulikud pisilased ja muud mürgised olused satuvad ja nõnda inimeses terviserikkeid esile kutsuvad. Sellesse liiki kuuluvaid gaase n' metatakse söövgaasideks. Söövgaasid mõjuvad ka inimese silmadele.

Tööstuslike käitiste tööprotsessidest eralduvate kahjulike gaaside all tuntakse järgmisi söövgaase, millede kahjulikkus avaldub, kui ruumi loomuliku õhu 10.000 mahulise mõõtühiku kohta on üle:

Floor F 0,3/10.000 peenklaasitööstuses.

Kloor Cl 1/10.000 tekstiiltööstuses, pleegitamisel.

Broom Br 1/10.000 fototarvetetööstuses. Väevlishapend SO₂ 3/10.000 siidi-, villa-, tselluloosi- ja paberitööstuses.

Ammoniaak HN₃ 50/10.000 külmutusmajades.

Teised mürggaasid ei tekita inimese ilanahkadele nähtavaid vigastusi, vaid mõjuvad tervesse organismi. Nad tungivad inimeste elundesse, eriti verre, mistõttu elundite normaalne tegevus on takistatud; või, kui on tegemist kroonilise mürgitusega, siis ilmnevad mürgituse tunnused mõne aja pä-

rast. Tähtsaim, nimelt kõikjal tööstuslike kütiste tööruumides ettetulev, mürggaas on süsihappegaas (CO₂).

Et süsihappegaas on alatiseks õhumürgitajaks kõigis kinniste ruumidega kütistes, siis peatame selle gaasi juures pikemalt ja vaatame, kuidas satub see mürggaas õhku.

Harilik puhas välisõhk koosneb järgmistest ainetest:

Hapnik O	20,94%
Lämmastik N	78,40%
Argoon Ar	
Krüptoon Kr	
Neoon Ne	0,63%
Kseoon Ks	
Heelium He	
Süsihappegaas CO ₂	0,03%

Kokku 100,00%

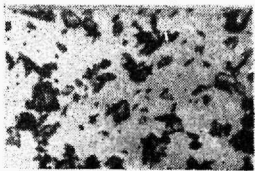

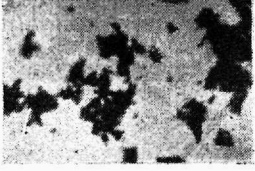
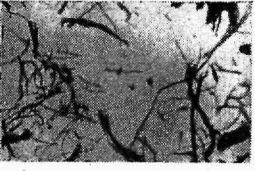
Kui nüüd loomulik õhk mõnesugusel põhjusel sisaldab süsihappegaasi üle 1%, siis muutub õhk täiesti mürgiseks, mis selles

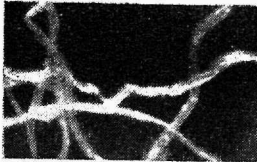

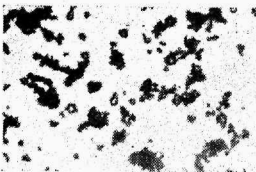

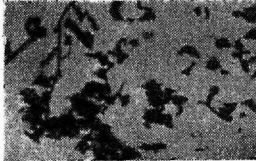
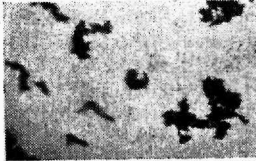
õhus viibija inimese juures kutsub esile haigusnähtusi, ja sellele järgneb lämbumissurm. Süsihappegaasist mürgitatud inimene tunneb peavalu ja pööratust, kohinat kõrvades, nagu joobnud olekut ja südame tegevuse nõrgenemist, millele järgneb minestus.

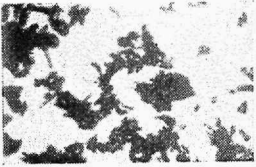

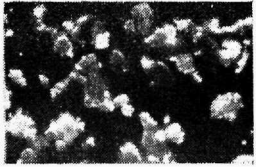
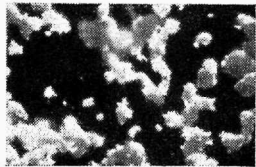
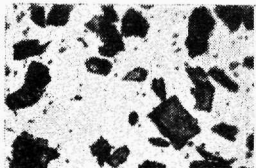
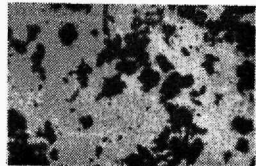
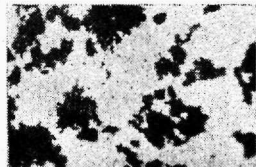
Süsihappegaas kui väga mürgine aine satub õhku hingamise ja põletamise produktina. Täisealine tööline töötades teeb ühes tunniss 960—1020 hingamist ja kopsust läbikäiva õhu hulk on keskmiselt 0,4 kuupmeetrit, mis pärast väljahingamist sisaldab 4—6% süsihappegaasi. Valgusainete põlemine annab keskmiselt järgmisel hulgal süsihappegaasi:

1 kg petrooleumi lambis põledes	1,57 m ³
1 kg steariinküünlaid põledes	1,42 m ³
1 kuupmeeter valgustusgaasi põledes	0,57 m ³

Üheks suurimaks õhu ja sellega tööliste ter-vise rikkujaks tööstuslikes kütistes on tolm, mis tööprotsessis kuivade kehade hõõrumisel õhku satub. Ruumis lendlevat tolmu hingab tööline oma kopsudesse, kus see avaldab kahjulikku mõju töötaja tervisele.

Tolmu nimetus	Tolmukübeme kuju 500 korda suurendatult	Tolmukübeme välisvormi äärte omadused	Süsihapet sisaldava vedeliku lahustav mõju tolmukübemele	Tolmuhulk m ³ , mis tekitab plahvatuse, kui õhuniiskus on alla 10%
Klaasi		Teravad ja kõvad	Väga hästi	Ei
Kustutamata lubja		Nürid ja pehmed	Täiesti	Ei
Kipsi		Nürid ja pehmed	Hästi	Ei
Naha		Teravad ja pehmed	Osalt	30—40 g

Tolmu nimetus	Tolmukübeme kuju 500 korda suurendatult	Tolmukübeme välisvormi äärte omadused	Süsihapet sisaldava vedeliku lahustav mõju tolmukübemele	Tolmuhulk m ³ , mis tekitab plahvatuse, kui õhuniiskus on alla 10%
Puuvilla		Teravad ja pehmed	Väga vähe	30—40 g
Villa		Teravad ja pehmed	Väga vähe	30—40 g
Jahu		Ümarikud ja pehmed	Kaunis hästi	18—38 g
Lina		Teravad ja pehmed	Väga vähe	30—40 g
Puidu		Teravad ja poolpehmed	Ei	18—20 g
Tubaka		Teravad ja pehmed	Osalt	30—40 g
Raua		Teravad ja kõvad	Kaunis hästi	Ei

Tolmu nimetus	Tolmukübeme kuju 500 korda suurendatult	Tolmukübeme välisvormi äärte omadused	Süsihapat sisaldava vedeliku lahustav mõju tolmukübemele	Tolmuhulk m ³ , mis tekitab plahvatuse, kui õhuniiskus on alla 10%
Tina		Nürid ja pehmed	Hästi	Ei
Vase		Teravad ja kõvad	Hästi	Ei
Põlevkivi		Uurimata	Uurimata	Uurimata
Fosforiidi		Uurimata	Uurimata	Uurimata
Graniidi		Poolteravad ja kõvad	Vaevalt	Ei
Paekivi		Poolteravad ja kõvad	Vaevalt	Ei
Tsemendi		Nürid ja kõvad	Hästi	Ei

Eespooltoodud tabelist näeme, et iga liiki tolmukübemel on oma isesugused omadused ja välisvorm. Edasi näeme veel, et tolmukübemed muudavad oma algkuju süsihapet sisaldavas vedelikus, nagu näiteks hingamiselundite limas, ja just see muutus määrabki tolmukübeme kardetavuse, mitte õhus lendleva tolmukübeme algkuju.

Tolmukübemed oma teravete äärtega rikuvad hingamiselundite ilanahku ja tekitavad seal katarrilise seisukorra. Kui aga tööline hingab tolmukübemete ladestumise suhtes suuremal hulgal pikema aja jooksul, siis tekib töötaja kopsus selle aine tolmukübemete ladestumine. Arstiteaduses nimetatakse seda kopsutolmustuseks ehk pneumokonioosiks.

Nii näiteks esineb suitsurohketes tööstusrajoonides ja söekaevandustes viibijail süsitolmustus, kivi- või lubitolmustus tekib kivi-raiumisel, Tolm ladestub ka kopsu mahlanäärmeis. Kopsutolmustus põhjustab kroonilist intrestitsiaalselt kopsupõletikku, mida iseloomustab sidekoe vohamine kopsukoos, mille tõttu kops kaotab oma elastuse.

Pealeselle ilas tekkinud lahutusprotsessi tagajärjel tolmukübemeist eritub mitmesuguseid mürgiseid aineid, nagu tinatolmust — tinasoolasid, vasetolmust — vasesoolasid jne. Tolmuga ühinevad kergesti igasugused nakkushaiguste pisilased, nagu tiisikuse, sarlaki, rougete j. t. Käitises töötaja haige tööliste sülje ja higi eraldumisega või mõnel muul teel satuvad pisilased tööruumi, kus sünnib nakatusprotsess juba varem teravaäärliste tolmukübemete poolt tekitatud haavades või katarrilisel pinnal.

Katsete varal on tehtud kindlaks, et tööstusliku käitise tööruumis 1 m³ õhus leiduv lendlev tolmuhulk kuni 5 milligrammi on lubatav, 5—10 milligrammi on väljakannatav, 10—20 milligr. väljakannatamatu ja 20—30 milligr. on ohtlik.

Tööstuslikus käitises on õhutemperatuur, -niiskus ja -kuivus omavahel tihedasti seotud,

kusjuures sel alal tekkinud puudusi tuleb vaadelda koos.

Õhu temperatuur liig kõrge ja seejuures õhk kuiv, siis mõjub seesugune õhk ärritavalt töötajate hingamisorganite ilanahkadele ja tekitab seal katarrilise seisundi. Vähesed õhuniiskuse ja kõrge temperatuuri juures võib kehalise töö tegija töötada ainult lühemat aega, sest higi pidev auramine mõjub vere koosseisule ja selle tagajärjel võivad tekkida haigused kui ka soojusepidest.

Liig niiske õhk ühes madala temperatuuriga paneb õhus oleva veeauru kondenseeruma, nii et see langeb tilkadena tööliste riietele, takistab kehasoojuse loomulikku käiku ja tekitab külmetushaigusi. Kondenseerunud veeaur langeb ka põrandale ja trepiastmeile, muutes need libedaks ja sellega kutsudes esile libastumisi ja kukkumisi, mis põhjustavad tööõnnetusi.

Kui aga kõrge temperatuuriga õhk sisaldab palju õhuniiskust, siis ei saa inimese kehast väljatungiv higi vabalt ära aurata, takistades sellega värsket õhu ligipääsu nahale.

Möötes 1,5 m kõrgusel põrandapinnast loetakse normaalseks tööruumi temperatuuriks Celsiuse järgi:

kõrgetes ruumides, kus töölised liikudes kehalist tööd teevad	14°—17°;
kõrgetes ruumides, kus naistöö- lised istudes töötavad	18°;
kantseleides ja pakkimisruumides	17°—18°.

Tööstusliku käitise loomulikuks õhuniiskuseks vastava temperatuuri juures loetakse 40—50%. Vesiste tööprotsesside juures, nagu paberivabrikutes, meiereides, riide värvimisel, pleekimisel ja vanutamisel, ei või niiskus tõusta üle 70%.

(„Töö ja Tervise“ järgmises numbris käsitleme kaitsetehnikat ja töökaitses.)

Töötamismüra ja -lärm tööstuslikes käitistes

A. KAELAS.

Valdavas osas tööstuslikes käitistes valitseb töö ajal suurem või väiksem müra, mida tekitavad aurukatlad, mootorid, töötamisprotsess masinatel ja käsitööriistadega, materjali vedu jne. Üksikutele tööaladel, näit. katelsepatöödel, see müra on otse kõrvulukustav ja töötajatele äärmiselt ebamugav. Kuid nagu viimaseaegsed uurimised näitavad, ei ole tööstuslikes käitistes valitsev müra mitte ainult ebamugav, vaid ka kahjulik tööliste tervisele, eriti kuulmisorganitele, ja teiseks ebasoodus tootmisprotsessile. Neil põhjusel ongi viimasel ajal hakatud pöörma tähelepanu tööstusmüra vältimisele või vähimalt vähendamisele ning kaitsevahendite leidmisele müra tervistkahjustavate toimetega vähendamiseks. Märkimisväärselt on selles suunas viimasel ajal tegutsenud Saksa maa, kus juba mõnd aastat on nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt uuritud mitmesuguseid müraga ühenduses ole-

vaid küsimusi. Märkimist väärib, et seal on kogu seda küsimust hakatud kõigepealt just teaduslikult uurima nii inseneride kui ka arstide poolt, nii et uurimistulemusi kasutades oleks võimalik teadlikult ja otstarbekohaselt astuda võitluse müra vastu. Peale üksikute uurijate on selles suhtes palju ära teinud Saksa töökaitse selts Frankfurtis (Deutsche Gesellschaft für Arbeitsschutz), Saksa inseneride ühingu (Verein Deutscher Ingenieure) juures asuv komisjon müra vähendamiseks ja Saksa töökaitsemuseum (Deutsche Arbeitsschutzmuseum). 1938. a. lõpul loodi veel vastava uurimistöe ühtlustamiseks ja keskendamiseks tööministeeriumi juure tööstuslikes käitistes müra vastu võitlemise komisjon (Ausschuss zur Lärmbekämpfung in gewerblichen Betrieben) tehnilise ja meditsiinilise allosakonnaga. Samal ajal, 27. nov. — 17. dets. 1938. a., korraldati ka Berliinis Saksa

töökaitsemuuseumi poolt erinäitus müra vastu võitlemise viisidest ja vahenditest, millest osa väljapanekuid jäi hiljem Saksa töökaitsemuuseumi alalise müra vältimise osakonda. Ühenduses erinäitusega korraldati 29.—30. nov. 1938. a. Berliinis ka suurem loengutesari rea teaduslike ettekannetega müra vastu võitlemise küsimustest. Olulisim osa neist ettekandeist avaldati 1939. a. ajakirjades „Reichsarbeitsblatt“ nr. 6 ja „Arbeitsschutz“ nr. 2 ning eritriikisena pealkirjaga „Võitlus müra vastu tööstuslikes käitistes“ (Lärmbekämpfung in Gewerblichen Betrieben) (Berliin 1939, 132 lk., hind RM. 1.25). Viimase teose alusel püüangi alamal lühidalt kirjeldada müra vastu võitlemise seniseid tulemusi ja edaspidiseid sihtjooni Saksamaal.

Eespoolnimetatud loengute avamisel märkis ministeeriumi osakonnajuhataja Neitzel üldsõnaliselt, et peab ikka jälle meeles tulema; et müra ei ole mitte ainult inimestele ebamugav, vaid ka kahjulik nende tervisele. Kui tahetakse töötamistingimusi parandada, nii et tööline täie jõuga ja rõõmsalt oma tööd võiks sooritada, siis ei või unustada, et ka müra kuulub häirivate tegurite hulka samuti nagu halb valgus, tolmune ja paks õhk, mustad tööruumid jne. Juba need nõuded peaksid kannustama müra võimalikule vähendamisele. Aga teaduslikud uurimised näitavad, et müra vähendab ka tööstliste tööproduktiivsust. Järelikult müra vältimise või vähendamise tulemusena tõuseb ka töötajate ning ühes sellega ka kogu käitise tööjõudlus. Sellega säästetakse järelikult ühtlasi ka tööjõudu kui rahvamajanduslikku kapitali.

Loengute juhataja ministeeriuminõunik dr. ing. K r e m e r märkis oma esiettekandes, et kuigi juba mõnd aega päris kindlalt teatakse, et müra on kahjulik töötajate tervisele ja nende tööjõudlusele, on imestamisväärt, miks mõjuvaid vahendeid selle vastu tarvitamisele võetakse nii pikaldaselt ja aegaviitvalt. Kui müra vastu võitlemisel tahetakse saavutada tõelist edu, siis peab kaduma seesugune viivitamine ja peab asuma tegelikult võitlema müra vastu, kasutades sealjuures seniste teaduslike uurimiste tulemusi. Äsja asutatud tööstuslikes käitistes müra vastu võitlemise komisjoni üheks esimeseks ülesandeks ongi ajakirjanduse, loengute ja näituste kaudu laiematele ringidele müra hädaohu ja selle vastu võitlemise viiside selgitamine. Teiseks ülesandeks on komisjonil näidete ja eeskujude kogumine müra vastu võitlemise senisest praksisest ning kolmandaks ülesandeks ühenduse loomine ametivõimude, teaduse ja praktilise vahel ning teadusliku uurimistöö edasiarendamine.

Nagu sellest dr. Kremeri ettekandest järelikult nähtub, edeneb Saksamaal tegelik müra vastu võitlemine üsna aeglaselt, sellest hoolimata, et seal teaduslik uurimistöö sel alal on teinud suuri edusamme. Küll aeglaselt, aga siiski on viimasel ajal ka praktilisel müra vastu võitlemise tõel märkata tunduvat edu, nagu see eriti selgus teistest ettekannetest, missugustest mitmeid ka alamal lühidalt refereerime.

Müra mõju inimese organismile arstiteaduslikust seisukohast vaadatuna käsitlesid dr. med. Berendes ja prof. dr. Perwitzschky ning osaliselt ka Cottbus'i raudteehaste direktor dr. ing. Cramer, kes ühtlasi kirjeldasid ka seni tarvitusele võetud ja häid tulemusi annud kaitsetehnilisi vahendeid töötajate kõrvaorganite kaitsmisel. Alamal vaatleme lühidalt ja kokkuvõtlikult esitatud andmeid.

Dr. Berendesi andmeil kestev müra kutsub välja kontsentratsioonivõime ja sellega tööjõudluse vähenemise. Eriti vaimsel alal töötajate juures kutsub see veel välja närvilisi funktsioonihäireid. See närvilisus on loomulikult individuaalselt erinev, sõltudes isiku kalduvusest ehk dispositsioonist närvilisusele. Peyseri järgi müra mõju närvisüsteemile avaldub naha kahvatuses, käte värisemises, kõrgeenenud reflekteerimises ärituste puhul, keele kattumises ilaga, pulsilöövide ebakorrapärasuses ja enne kõike varem mitte esinenud ärritavuses ning vaimses depressioonis. Koelschi järgi avaldub müra mõju mitmesugustes kesknärvisüsteemist sõltuvates funktsioonides, hingamises, südametegevuses ja seedimises. Edasi on tähele pandud, et müra ärrituse mõjul kannatab kogu närvisüsteem ning väsib kiiresti. Örnatundeliste inimeste juures võib märkida „m ü r a h a i g u s t“, mis seisneb sisemises pakitsuses ja rahunemises, rõhumises peas, südameklõppimises, söögiisu puudumises ja teistes närvilise nõrkuse nähtustes. Eriti ebamugavad on need häired, kui need segavad kehaliiks ja vaimseks kosumiseks hädavajalist rahu magamise puhul. Kennedy järgi müra kõrgendab südametegevust ja vererõhumi.

Nende eelmainitud üldiste mõjude kõrval, mida laiemas ulatuses veel on vähe uuritud, on üldiselt tuntud müra mõju kuulmisorganitele. Juba igapäevases elus on tuntud, et tugev ja järsk müra võib teha inimese kurdiks. Mõne tunni või päeva pärast see häire kaob aga iseenesest. Oige tugev järsk müra, näit. plahvatuste puhul, võib aga esile kutsuda ka jääva kuulmisvõime kaotuse või vähenemise. Palju näiteid andis selles suhtes just maailmasõda. Alamal vaatleme lähemalt aga neid kuulmishäireid, mis ei ole saadud järsu tugeva müra tagajärjel, vaid aegamööda alatiselt müra sees töötamisest, seega k u t s e l i s i k u u l m i s h ä i r e i d. Esimese laiema uurimise sel alal teostasid 1929. a. Beck ja Holtzmann, kes leidsid, et müra sees töötajail algab kuulmisvõime vähenemine 2.—4. töötamisaastast ja jõuab 15—30 töötamisaasta pärast nii kaugele, et see on juba märgatav igapäevases elus. Märgatavaid kuulmishäireid kutsub esile müra alates 60—70 foonist. Siinjuures olgu märgitud, et näiteks ketramisvabrikuis ja reisijaterongi veduri peal müra on tavaliselt sellest piirist veidi nõrgem, kudemisvabrikuis (20 vanasüsteemilist telge ühes ruumis) just sel piiril ja tsemenditehaste veskeis ning katelapatöödel kaugelt üle 60—70 fooni. Viimase juures esineb ka kuulmishäireid kõige rohkem.

A n a t o o m i l i s t e l u u r i m i s t e l (H-

bermann, Zange, Witmaack, Siebenmann, Eicken, Hoeszli), eriti loomadega katsetades, on juba varemalt kindlaks tehtud, et müra- ja rõhustatud kuulmishäirete puhul esineb moon- dumine sisekõrvas, n.-n. corti organis. Nimelt näitab pärast surma teostatud mikro- skoopiline uurimine, et corti organi rakud on enam või vähem hävitatud, närvikiud ja -rakud vähenenud või muutunud. Anatoomilised uurimised näitavad ka, et kahjuliku müra kõrva juhtimisel ei ole mingit olulist tähtsust inimese kehal ja luustikul, mida muide varemalt arvati, vaid ainult kõrvaavausel, s. t. õhul.

Arstiteaduslikud uurimised ja kogemused näitavad, et eriti mõjub müra just nende töö- liste kuulmisele, kes juba enne tööle asumist on sisekõrva puuduste tõttu väikese kuulmi- sega. Neil näib olevat palju suurem kalduvus kuulmishäireteks. Seepärast peaksid just see- sugused töölised hoiduma tööle asumast käi- tisesse, kus valitseb alatine tugev müra.

Põhjus, miks müra vältimine seni veel üldi- selt ei ole läbi viidud, seisab osaliselt ka sel- les, et töölised ise on selle vastu ükskõiksed. Enamik neist harjub nimelt müraga; nad on selle kahjulikkusest küll teadlikud, kuid võta- vad seda kui paratamatust. Kes aga müra subjektiivselt välja ei kannata, ei tööta ka üldse kaua mürarikas käitises, vaid püüab sealt lahkuda esimesel võimalusel.

Olgu ka märgitud, et müra- ja rõhustatud kuulmisvõime kaotus (kurtus) või sellele lähe- dane raskelt kuulmine on 1929. a. alates arva- tud ka Saksa kutsahaiguste vastu kindlustamise eeskirjade alla koos 21 teise kutsahaigusega *).

Prof. dr. Perwitzschky vaatles samuti müra tervistkahjustavat mõju, märkides algul, et vastavaid arstiteaduslikke uurimusi on teostatud juba möödunud sajandi keskpai- gast alates, kuid vähese uurimismaterjali ja puudulike uurimiseandete tõttu ei saavuta- tud kuigi märkimisväärseid tulemusi. Viima- sel ajal on sel alal märgata suuremat edu. Näitena toob Perwitzschky tabeli Vene- ma al moodsate uurimisvahenditega saavuta- tud tulemustest kuulmisvõime vähenemise kohta müra tagajärjel:

Müra sees töö- tatud aastate arv	Uuri- tud tööliste arv	Kuulsid nor- maalselt		Kuulmine halvenenud	
		Arvuli- selt	%%	Arvuli- selt	%%
Kuni 1 aasta	9	7	77,8	2	22,2
" 4 aastat	114	51	44,7	63	55,3
" 9 "	73	17	23,3	56	76,7
" 14 "	106	17	16,0	89	84,0
" 19 "	57	4	7,0	53	93,0
" 24 "	57	1	1,8	56	98,2
" 29 "	24	2	8,3	22	91,7
üle 30 aast	18	—	—	18	100,0

*) Ka Nõukogude Venes loetakse kurtust kutsahaiguseks 1925. a. seaduse alusel (vt. „Die Entschädigung von Berufskrankheiten“, Rahvusvaheline Tööstööbüroo, Genf 1925, lk. 64—66).

See tabel näitab ilmekalt, kuidas müra sees töötamine aastate jooksul vähendab kuulmis- võimet. Seda näitab ka dr. S a d o v s k i poolt teostatud uurimiste tulemus 84 müra sees töötaja kohta, nimelt:

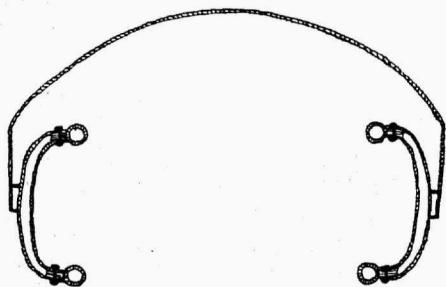
Müra sees töö- tatud aastate arv	Uuritud tööliste arv	Kuulsid sosinal kõnelemist				
		alla 1 m	1—2 m	2—4 m	4—6 m	üle 6 m
0 kuni 3 aastat	25	0	5	1	6	13
3 " 6 "	16	2	4	3	2	5
6 " 10 "	4	1	0	1	2	0
üle 10 aasta	39	25	7	2	4	1
Kokku	84					

Üldiselt võib öelda, et juba pärast kahe- aastast töötamist müra sees võib eksaktsete kuulmiskatsete varal kindlaks teha kuulmis- võime nõrgenemise, kuigi töölised seda ise igapäevases elus veel ei märkagi. Umbes 10- aastase töötamise järele kaotab aga katelsepp tavaliselt poole oma kuulmisvõimest ja 20 aasta pärast 80%. Sellele järgneb juba prak- tiliselt täieline kuulmisvõime kaotus (kurtus).

Kuulmishäirete kõrval võib aga tähele panna ka tugevamat või nõrgemat kohise- mist kõrvas, mis ainult ei takista kõnest arusaamist, vaid mis on tööliste ka kosu- mis- ja puhkeajal ebamugav, takistades näi- teks õhtul tööliste magamajäämist.

Kui nüüd asuda otsima kaitsevahendeid müra kahjuliku toime vastu kuulmisorganeile, siis tuleb kõigepealt märkida, et nagu katsed näitavad (vt. ka Berendes'i ettekannet), ei oma müra edasijuhtimisel mingit tähtsust keha või selle pind, vaid ainult õhk. Järelikult tuleb leida kaitsevahend, mis kataks kõrvaavause, nii et müra ei saaks tungida sisekõrva. Liht- saim ja levinuim kaitsevahend on n.-n. „Ohro- pax“, vahast või vahaga läbijoodetud puuvil- last kuulikesed, mis pannakse kõrva. Prak- tilisel tarvitamisel ei ole aga need osutunud otstarbekohaseks, sest esiteks muutuvad need pikaajalisel tarvitamisel tolmust ja higit mustaks, kutsudes sellega esile mõnesuguseid haiguslikke nähtusi. Teiseks ei seisa „Ohro- pax“ mitte alati tihedalt vastu ihu, sest kõ- nelemisel liikuv lõualuu liigutab ka kõrva esimest osa, mistõttu kuuli ja ihu vahele võib tekkida väike pilu, kust õhk ja sellega ka müra läbi pääseb. Parem ja otstarbe- kohasem kaitsevahend on prof. Perwitzschky ja ins. Lanig'i poolt 1933.—1934. a. konstrueeritud kapsel „PL“, mis ümbritseb kogu välist kõrvaosa (kõrvalesta) ja mis kin- nitatakse kaht kapslit ühendava teraspideme (kaare) või kummipaela abil pealae külge. Kapsel ise koosneb kahest läikivaks poleeritud kausisarnasest üksteise sees asuvast metallist osast, missugused ääres on kummiga oma- vahelise kokkupuutumise vastu isoleeritud. Seesugune kapsel vähendab sellest läbitungiva müra tugevust sellasel määral, näit. 100 fooni- lilt 80 foonini, et läbitungiv müra ei ole enam kahjulik kuulmisorganeile. Praktilisel proovimisel on selgunud, et kaitsekapsli kand- misel ka need töölised, kes ei kannata muidu

välja müra, tunnevad end töötades üsna mugavalt. Ka kaob kohisemine kõrvadest, mis muidu näit. katelseppade juures kestis isegi pärast töötamist. Näiteks ühel töölisel, kes kannatas pärast töö lõppu tugeva närvilisuse all ega saanud mitme tunni jooksul magama jääda, kadus „PL“ kaitsekapsli kandmisel närvilisus ja ta võis kohe magama jääda. Peab aga märkima, et mõned tööliised ei kannata kapsli kandmist tundide viisi välja, vaid võtavad selle ära, sest kapsli kandmine kutsub neil esile peavalu. Üldse on kapsli kandmine kogu tööpäeva jooksul veidi ebamugav. Viimasest pahest saab aga üle sel teel, et tööpäev — öieti küll tööprotsess — jaotatakse mürarohkeiks ja müravaikseiks perioodideks, nii et viimaste ajal pole vaja kaitsekapslit kanda.

„PL“ kaitsekapsli skeem läbilõikes.

Ins. Cramer oma ettekandes märkis Cottbus'i raudteetehaseis toimetatud katsete alusel, et 2-tonnisest müravaiksest perioodist on selleks küllalt. Päevase vahetuse juures on otstarbekohane see müravaikuse periood asetada tööaja keskele, öise vahetuse juures aga tööaja lõppu, nii et töötajate närvid töö lõpul saaksid rahuneda ja nad kohe pärast töö lõppu võiksid kodus rahulikult magama jääda. Müravaikseid perioode ins. Cramer nimetab „m ü r a p a u s i d e k s“.

„PL“ kaitsekapslite tarvitamisega ja tööprotsessi vahele „mürapauside“ asetamisega Cottbusi tehaseis on jõutud allapoole kriitilist momenti, s. t. allapoole 90-foonilist müra, mis arstide arvates enam ei kutsu esile kuulmishäireid.

Olgu lõpuks märgitud, et Saksa riigiraudtee teenistuses on üksi umbes 4500 katelseppa, kes nüüd kasutavad „PL“ kaitsekapsleid ja kelle töö on jaotatud mürarohketeks ja müravaikseteks perioodideks. Ja selleni on jõutud just neis käitistes enestes toimetatud uuringute ning katsete tulemusena, mitte kaitsetehnoliste määruste ja ametivõimu ettekirjutuste tagajärjel. See näitab, kuipalju võib käitis ise ära teha töölise elu ja tervise kaitse alal, kui selleks ainult leidub head taht.

Tööstusnõunik ins. Meyer käsitles oma ettekandes üldjoontes senist praksist müra vastu võitlemisel, märkides algul, et võidelda ei tule mitte ainult äärmiselt tugeva müra vastu, mis on kahjulik inimese kuulmisorga-

neile, vaid ka nõrgema müra vastu, sest ka seesugune müra, mis ei ole otseselt kahjulik tervisele, võib hävitada tööliste tööroomu ja kontsentratsioonivõimet, vähendada tööjõudlust ning põhjustada tööõnnetusi (hoiatussignaalide mittekuulmine, puudulik arusaamise võimalus jne.).

Tegelik võitlus müra vastu on iseenesest üsna komplitseeritud, sest see nõuab mitmekülgeid teadmisi füüsikas ja arstiteaduses. Sealjuures mõned vajalised alad on veel puudulikult arenenud, näit. müra tugevuse mõõtmise abinõud*). Ka arstiteaduslikud uuringud müra mõjust inimorganismile on alles algamas.

Üldistest abinõudest tuleks kõigepealt silmas pidada, et masinate ja transmissioonide laagrid oleksid hästi ja sobiva õliga määritud; et kulunud laagrid ja muud masinate osad õigeaegselt parandataks või uuendataks; et transmissioonide, seibide ja rihmade kaitseid — eriti veel siis, kui nad on plekist — oleksid kinnitatud tugevalt ja kindlalt, nii et nad käigu ajal ei tekita lärmi¹⁾, ja et masinad oleksid kinnitatud tugevatele ning mittekõikuvaile aluseile. Ei anna see kõik tulemusi, siis tuleb juba üles otsida müra allikad ning need kaotada või vähimalt müra mahendada. Sealjuures peab silmas pidama, et kõigepealt tuleb hakata võitlema selle müraallika vastu, mis tekitab kõige tugevamat müra. On aga kõik müraallikad ühetugevused, siis tuleb leida abinõusid nende kõikide vastu, sest ainult ühe müraallika kaotamine ei vähenda üldmüra kuigi märgatavalt²⁾. Ei anna aga kõik eeltoetatud abinõud tulemusi, s. t. kui ei lähe korda müra vältida, siis ei jää muud üle kui tuleb müraallikad (masinad ja tööprotsessid) eraldada mürasummutavate seintega³⁾ eriruumi ning seal töötamise juures kasutada kõrvakaitseid.

*) Praktiliselt mõõdetakse müra tugevust foonides (phon). Vaevast kuuldav tasane hääl = 0 fooni; 10 korda tugevam hääl = 10 fooni; 100 korda tugevam hääl = 20 fooni; 1000 korda tugevam hääl = 30 fooni jne. 120—130-foonine hääl kutsub juba kõrvas esile valutunde (dr. K ö s t e r s'i loeng). Parimaks hääle- ja seega ka müramõõte abinõuks peetakse praegu kondensaatormikrofoni (dr. J a n o v s k y loeng).

¹⁾ Ka ei tohi rihmade juures kasutada nn. pölvühendusi (dr. ing. H o r s t i loeng).

²⁾ Kui ühe masina müra on 80 fooni, siis kümme seesuguse masina müra on 90 fooni. Järelikult ühe masina müra kaotamine vähendab üldmüra ainult 1 fooni võrra, mis pole üldse märgatav. Selle asjaolu mitte-tadmimine ongi paljudel juhtudel olnud põhjuseks, miks üksikud müra vastu ettevõetud abinõud pole annud tulemusi (dr. ing. K r e m e r'i loeng). Alles 5-foonine müra vahel on inimkõrvale selgesti kuuldav (dr. J a n o v s k y loeng).

³⁾ Üldse tuleb tööruumide seinte, lagede ja põrandate juures silmas pidada, et need ei oleks mitte kõla reflekteerivad, vaid summutavad (dr. ing. Z e l l e r'i loeng).

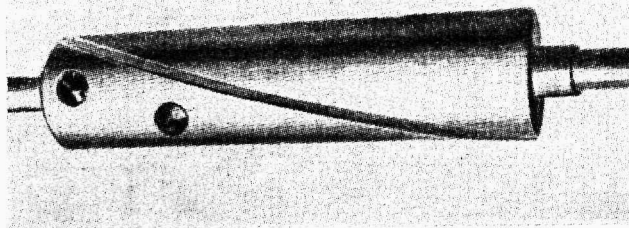
Otstarbekohasuse ja odavuse seisukohalt läh- tudes tuleks seda juba ette näha tööstusruu- mide ehitamisel. Samuti tuleks uute masinate muretsemisel ette näha, et need oleksid müra- vaiksed, näit. vastavalt kapseldatud jne.

Suurt edu müra vähendamisel saavutatakse juba sellega, kui suurte transmissioonide ase- mel tarvitatakse töömasinate juures üksik- mootoreid, nagu viimasel ajal ka mood- samates käitistes on läbi viidud. Sellega lan- geb ära ka rihmade, eriti rihmaühendite, poolt tekitatud müra. Teiseks vähendab transmissioonide ja rihmade puudumine ka tunduvalt tööõnnetusi. Üksikute masina- osade, näit. hammasrataste, kettide jne., poolt tekitatavat müra vähendab tunduvalt nende ümbritsemine kindlate kapslitega ja metallist masinaosade kokkupuutekohtade korralik õlitamine või nende joosta laskmine õlis. Kapseldamine aitab samuti vähendada tööõnnetuste võimalusi. Kui võimalik, võib arvesse tulla ka kogu masina kap- seldamine. Edasi on suur tähtsus võllide, kangide ja rataste laagreil, kus tuleb silmas pidada, et suurt müra tekitavad sageli kuullaagrid. Kuullaagreid pole viimasel ajal enam tunnista- tud ainsuheadeks ja senine usk nende asendamatusse peaks kadu- ma. See küsimus on aga al- les lõplikult lahendamata, olles veel katsetamise järgus. Igal juhul tuleks aga silmas pidada, et kuul- lid oleksid oma suuruselt valitud sellased, et nad võimalikult vähe müra tekitaksid. Paljudel juhtu- del saab ka õige tunduvalt müra vähendada, kui müra tekitavad raudoasad asendatakse või ümbritsetakse mõne mürasummutava kunstainega, näit. kummiga (muidugi seal, kus see on või- malik). Suurt müra tekitab ka tihenda- tud õhu, gaasi ja auru väljajuhtimine (nn. aurumasinad, auruhaamid, aurukraa- nad, põlemismootorid jne.). Seda saab välti- da suurel määral sellega, et väljajuhtimise torude avasused juhitakse väljapoole tööruu- me ja, kui võimalik, pealt kaetud aukudesse (mil muidugi peab olema ka õhuavaus) või vanadesse mahajäetud vabrikukorstnatesse, et väljajuhtimise torusid pikendatakse ja et need torud kaetakse pealt kõlasummutava ainega. Ainete transpordimisel käitises tekkivat lärmi vähendab tunduvalt kivipõrandate asendamine betoon- või asfalt- põrandatega ja vankrite ning kärede raud- rehvide asendamine kummirehvidega. Ühes Saksa veini-suurlaos, kus pudelikuldude tõttu ei saa kasutada kummirehve, on hea eduga tarvitusele võetud paljudest kihtidest kokku- kleebitud puurattad. Suurt müra tekitavate keerlevate trumlite (n. metallitööstuses jne.) lärmi saab tunduvalt mahendada selle- ga, et trumlite seinad tehakse kahekordsed ja seinte vahe täidetakse kõlasummutavate ai- netega. Ka aitab trumlite kapseldamine kõ- lasummutava kihiga.

Edasi käsitas ins. Meyer müra vältimise vahendeid üksikute töömasinate juures, mis

suhtes seni juba on saavutatud rida märki- misväärsed tulemusi. Kahjuks aga ruum ei võimalda siin kõike kirjeldada, vaid toome ai- nult paar näidet. Näiteks saab hõõvel- masina müra, mis töötamise ajal tavali- selt on 100—105 fooni, vähendada 78 foonini sellega, et hõõvelrullil olev lõiketera tehakse spiraalikujuuline. Seesugusel lõiketeral on veel rida teisi paremusi, nagu käivitamiseks väiksem jõukulu, puhtam pind hõõveldatud materjalil ja vähem ohtlikkus töötamise juu- res (väiksem tagasilöögi hädahoht). Sõõr- sae müra saab tunduvalt vähendada sellega, et väiksemate saagide (saelehe läbimõõt kuni 35 sm) puhul kinnitatakse juhtlauda alla vastu saelete väike vilditükk. Suuremate sõõr- saagide puhul tuleb aga saelete vaba osa — kas peal- või allpool juhtlauda — ümber olev kaitsekast seest vooderdada vildiga.

Samas loengutesarjas esinesid veel dr. Zeller, E. krahv Sodan, dr. Martens,

Hõõvelmasina võll spiraalse lõiketeraga.

dr. ing. Renesse, dr. rer. pol. Tolks- dorf, ins. Haebig, ins. Kranenberg ja ins. Horst ettekannetega müra vältimise vahendeist üksikutes tööstusharudes (raske- tööstus, mootoritööstus, tekstiiltööstus), ma- sinaosade juures (hammasrattad) ja tööstuse ruumide suhtes. Kahjuks ruum ei võimalda siin kõiki neid ettekandeid refereerida. Võib ainult märkida, et kõigest sellest nähtub, kui palju müra vastu võitlemise suhtes seni juba Saksamaal on ära tehtud teaduslike uurimiste ja praktiliste katsetuste koostööl. See peaks ka meil olema kannustajaks selles suhtes midagi ette võtma, eriti käitise juhtkonna poolt.

Siinjuures võib lõpuks veel märkida, et eeltähendatud loengutesarjas esinenud Saksa vastava ala asjatundjate arvamine on, et müra vastu võitlemisel kulutatud summad tasuvad end kasuga, sest müravaiksete masi- nate käivitamis- ja parandamiskulud on palju väiksemad kui need oleksid endist tüüpi masi- nate juures. Kui siia veel juure arvata töö- liste suurem töõjõudlus müravaiksetes käitise- tes, siis peaks käitise juhtkond müraprobleemi lahendamisele asuma juba majandusli- kel kaalutusil.

Ei saa ka jätta märkimata, et vajaline oleks tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määrustes ette näha nõue, et tööandjad

oleksid kohustatud võimalikult vältima masinate ja tööprotsesside juures töötamisel tekkivat müra. Kuna müraküsimuste uurimine pole veel nii kaugelt jõudnud, et määrustes saaks üksikasjaliselt ette näha, kui tugev ja kõrge müra võib üksikute masinate ja tööprotsesside juures valitseda ning kuidas tugevat müra vältida, siis tuleb esialgu paratamatult piirduda üldsõnalise kohustusega müra vältimiseks. Kuid seesugusel üldsõnalisel eeskirjal oleks esialgu suur tähtsus, sest sellega oleksid ühelt poolt tööandjad kohustatud mü-

ra vältimiseks midagi ära tegema ja teiselt poolt oleks tööinspeksioon kohustatud selle järele valvama ning juhtnööre andma. Ja hea tahtmise juures on siin võimalik praegustegi uurimuse tulemuste juures palju ära teha.

Kuid ka E. Tervishoiu Muuseum saaks selle küsimuse populariseerimisel palju ära teha. Seni kui meil puudub vastav erimuuseum töötervishoiu ja tööõnnetuste vältimise kohta, peaks E. Tervishoiu Muuseum üldse neile küsimustele pöörama senisest suuremat tähelepanu.

Tööõnnetused tööstuses 1938. a.

K. Raid

1. Tööstustööliste tööõnnetuskindlustuse ulatus.

Kuigi 1938. a. ei teostunud muutusi tööõnnetuskindlustuse ulatuse normatiivseis aluseis, jõustus siiski paar tööõnnetuste seisukohast väga tähtsat normistikku. Eelkõige tuleb siin nimetada eelmisel aastal sotsiaalministri poolt antud tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määruse kehtimise algusest 1. juunil 1938. Uus määrus püstitab minimaalnõuded tööstuslike käitiste töö- ja kõrvalruumide, ventilatsiooni, temperatuuri, valgustuse, puhtuse ning korrahoiu, ohtlike tööprotsesside jne. kohta. Võttes arvesse meie tööstuslike käitiste üldiselt viletsaid töötervishoiulisi olusid on paljudel käitistel antud pikendust vajalike ümberehituste teostamiseks, mõnele kuni 1940. aastani. Algelisimategi julgestusnõuete mittetäitmise pärast tuli tööinspektoreil teha hulgaliselt protokolle ning üksikuid käitisi isegi puuduste kõrvaldamiseni sulgeda. Vaadeldava aasta sündmusist normiloomingu alal on tööõnnetustel töövõime kaotanule oluline tähtsusega 1. III 1938 jõustunud uued juhised töövõimekaotuse määramiseks. Kahjuks hindavad uued juhised töövõimekaotusi üldiselt mõnevõrra madalamalt seni aluseks olnud eeskirjadest.

Ei saa keelduda tunnustust Eesti Tööliste Kindlustusühingu poolt alates 1. I 1939 süstemaatiliselt teostatavale propagandale tööõnnetuste sageduse pidurdamiseks. Välismaade eeskujul levitatakse käitistes ja tööliskonnas kuukirja „Kaitse ennast“, plakateid ja lendlehti, mis peavad töölisi tutvustama tööohutudega. „Kaitse ennast“ liikumine on leidnud võrdlemisi elava vastukaja, mida peale muu kinnitab ka eriliste julgeolekukomiteede ja ametnike ametisse seadmine mitmes suurtööstuslikus käitises.

Tööinspeksiooni andmete kohaselt kuulus 1938. aasta lõpul kohustusliku tööõnnetuskindlustuse alla 3974 käitist 62.808 töötajaga. Võrreldes aasta algseisuga on kasvanud käitiste arv 206 võrra ehk 5,5% ja töötajate arv 1268 võrra ehk 2,1%. Meie tööstustegevuse arengus ilmnunud pidurdavate tendentside tõttu on vaadeldava aasta juurekasv kindlustatute arvus mitmekordselt madalam

1937. a. omast. Kindlustatute arvu kohta saadakse andmeid ka tööõnnetuste kindlustusühingult, kuid kahjuks — nagu kindlustusühingud isegi tunnistavad — on nende arvustik selles suhtes ebataäpne. Tuleb pidada meeles, et kindlustusele alluvate käitiste ja isikute arvuline kasv seletub tähtsal määral ka Kindlustusnõukogu otsustega, milledega pidevalt teostatakse väikekäitiste esmakordset kindlustusühingute alla arvamist. Kindlustatute arvu kasv 1938. a. oli suhteliselt suurem paberi-, toidu- ning maitseainete- ja jookiketööstuses. Seevastu põhjustas metsasaaduste nõrk konjunktuur kindlustatute arvu umbes 10%-list langust puutööstuses ning metsa ülestöötamise alal. Lähedaselt samal määral langes kindlustatud isikute arv ka kehakatte- ja pudukaupadetööstuses. Suvel ja sügiskuudel suurte raskustega võidelnud tekstiiltööstus suutis siiski aasta lõpuks säilitada nüüsimana palju kindlustatuid kui 1937. a. lõpul.

2. Tööõnnetuste arv ja sagedus.

Tööõnnetuste arv Eesti tööstuses tõusis 1933. a. alates pidevalt ja kiiresti, saavutades kõrgeisus 1937. a. Sellele kõrgeisule järgnes 1938. a. juba väike langus. Nii registreeriti tunnustatud tööõnnetusi 1938. a. 16.238 eelmise aasta 16.891 vastu; seega on õnnetuste arv vähenenud 653 võrra ehk ümarguselt 4%.

Täpsemalt iseloomustatakse kaasajal tööõnnetuste sagedust õnnetuste ja töötundide arvu võrdlusega. Kahjuks on olemas enam-vähem täpsed tööaja andmed ainult suurtööstuse kohta; kuna aga ümarguselt 70% tööõnnetuste üldarvust langeb suurtööstuse arvele, võime üksikute tööstusharude õnnetusohklikkust edukalt iseloomustada suurtööstuse andmeist tuletatud koefitsientidega. Üldiselt tuli 1938. a. suurtööstuses 1 miljoni töötunni kohta 119 tööõnnetust eelmise aasta 127 vastu, mis tähistab 6,3%-list tööõnnetuste sageduse langust; kõigi varemaste aastate sagedusest on aga 1938. a. koefitsient siiski kõrgem.

Üksikuis suurtööstuse harudes tuli kahel viimasel aastal tööõnnetusi 1 milj. töötunni kohta:

	1933	1937
Murrud ja kaevandused	259	297
Mineraalide töötlemine.	172	189
Metallitööstus	145	172
Keemiatööstus	168	179
Nahatööstus	31	44
Tekstiilitööstus	48	52
Puutööstus	123	146
Paberitööstus	70	67
Polügraafiatööstus	10	5
Toidu-, maitseainete- ja jookidetööstus	44	36
Kehakatte- ja pudukaupadetööstus	7	9
Ehitustööstus	202	211
Elektrijaamad, gaasi- ja veevarustus	70	56
Puhastustööstus	8	—
Keskmine	119	127

Toodud arvude alusel võib üksikute tööstusharude tööõnnetuste sageduses nentida järgmisi muutusi:

Ohtlikemas tööstusharus — murdudes ja kaevandustes — on tööõnnetused harvenenud 12,8%. Saavutatud edu kohustab jätkama pingutusi siinse ülikõrge õnnetuste sageduse vähendamiseks, eeskätt õlikivikaevandustes. 1938. a. teisel poolel äratas avalikkuses suurt tähelepanu tööõnnetuste rohkus „Eesti Kiviõli A.Ü.“ käitistes, eriti kaevanduses, kus sadade kergemate ja raskemate juhtude kõrval 5 inimest kaotas elu. Õnnetuste põhjuste uurimisel tegi tööinspeksioon kindlaks, et ca 80% juhtudel on töölisel ise suuremal või vähemal määral süüdi, ülejäänud 20% tuleneb aga töökorralduse tehnilistest puudustest ja käitise juhatuse nõrgast järelevalvest. Nii leiti, et allmaakäikude varisemised tekivad puudulikust kindlustamisest, vagonettide haakimisel muljudasaamisest — lühikestest puhvritest, vagonettide teelt maha jooksnud — korratult kinnitatud rööbastest; õnnetuste ohtu suurendab allmaatöödel ka lõhkeainete plahvatustel tekkinud mürgine gaas, eriti suvel, mille kõrvaldamiseks tuleb muretseda ajakohane ventilatsiooniseade. Kõigi esinenud puuduste kõrvaldamiseks tehti käitise juhatusele vastavad korraldused.

Eesti Tööliste Kindlustusühingu andmeil oli tööõnnetuste sagedus 1938. a. 4 suurema õlikivitööstuse kaevandustes järgmine:

	Õnnetusi	Sagedus 1 milj. töötunni kohta
„A/S. Esimene Eesti Põlevkivitööstus“	711	305
Sellest: Käva kaevanduses	435	292
Kukruse	276	329
„Eesti Kiviõli A/Ü“	669	393
„Eestimaa Õlikonsortsium“	142	340
„New Consolidated Gold Fields“	56	257

Nagu näeme, on õnnetuste sagedus väikesim „Gold Fieldsi“ kaevanduses, millele järgnevad Käva, Kukruse, „Eestimaa Õlikonsortsiumi“ ning — kõrgeima sagedusega — „Eesti Kiviõli“ kaevandused. Seega oli „Eesti Kiviõli“ kaevandustes 1938. a. tööõnnetusi ümarguselt 50% sagedamini

kui „New Consolidated Gold Fieldsi“ kaevanduses. Vaadeldes aga õnnetuste sagedust „Eesti Kiviõli“ üksikuil kuil selgub, et pärast julgeolekumetniku ametisse seadmist augustis on õnnetuste sagedus aasta esimese 8 kuuga võrreldes enam kui 2,5 korda vähenenud.

Teiseks õnnetusohhtlikumaks alaks on teatavasti ehitustöö, kus üldiselt harrastatakse pikendatud tööpäevaga töötamist. Võrreldes eelmise aastaga on siin tööõnnetuste sagedus langenud 4,3%; arvatavasti mõjus siin kaasa ka asjaolu, et ehitustöödel ei olnud 1938. a. nii suurt vilumatute töötajate juurevoolu kui aasta varem. Ehitustööde julgestamiseks on sellele alale tarvis erilisi tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määrusti.

Edasi on tööõnnetuste sagedus vähenenud mineraalide töötlemise alal 9% ja keemiatööstuses veidi üle 6%. Tunduvam on õnnetuste harvenemine puu- ja metallitööstuses (üle 15%), nahka (ca 30%) ja kehakatte- ning pudukaupade tööstuses (22,2%). Tööõnnetused harvenesid 1938. a. ka tekstiilitööstuses, kuigi siin kohati ratsionaliseerimistega tõsteti tööpinget.

Mõnes vähem ohtlikus tööstusharus võis aga 1938. a. nentida ka tööõnnetuste sagedamist. Sellasteks aladeks olid polügraafiatööstus, elektrijaamad ja gaasi- ning veevarustuskäitised, paberi- ja tselluloositööstus ning toidu-, maitseainete ja jookidetööstus.

Tööõnnetused harvenesid 1938. a. ka laevanduse, sadama- ja ladutööde, transpordi ning metsa ülestöötamise alal. Kõige väiksem on sageduse langus kaupade käsitsemise töödel sadamais ja ladudes. Sadamatöö ohtude vähendamiseks oleksid vististi tarvilised erilised kaitsemäärustid.

Tööõnnetuste harvenemine kõigis ohtlikemais tööstusharudes tõendab, et õnnetuste pidurdamiseks tehtud korraldused on osutunud teataval määral tagajärjekajaks. Arvatavasti on ka töötajad ise varitsevate ohtude suhtes muutunud veidi ettevaatlikumaks. Õnnetuste arvu vähenemine on soodustanud ka tööstusliku aktiivsuse teatavast langusest tulenevat tööpinge nõrgenemist ning vilumatute töötajate juurevoolu pidurdamist. Hoolimata väikesest langusest on aga meie tööõnnetuste sagedus endiselt lubamatult kõrge, mis on suureks kahjuks rahvamajandusele. Edasiseks eduks tuleb jätkata kaitse- ja ettevaatusabinõude tugevdamist ning kehtivaid tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu eeskirju tuleb kõrvalekaldumatult ellu viia. Sellest ükski on aga vähe, ka töötajad peavad muutuma tööohtude suhtes senisest teadlikumaks ja ettevaatlikumaks.

3. Tööõnnetuste aeg.

Kõrgeima tööõnnetuste sagedusega aastaajaks osutub, nagu teada, suvi (juunist septembrini), kusjuures 1938. a. kõrgseis langes juulile. Suvist kõrgemat õnnetuste sagedust mõjutab kuumusest sõltuv kiirem väsimine, pikem tööpäev, suurem tööpinge, korratum vaba- ja puhkeaja veetmine ning asjaolu, et suurema töömahu tõttu on suvel vähekokogenud töötajate osatähtsus kõrgeim. Tugedes tõsiasi, et talvel (novembrist veebruarini) on õnnetusi sagedamini kui märtsis ja aprillis, on tehtud etteheiteid, nagu sõltuks kitsama töömahuga talvekuude kevadest kõrgem õnnetuste sagedus peale objektiivsete põhjuste ka mõningatest subjtiivsetest asjaoludest, eeskätt suuremast simulatsioonitahtest. Sotsiaalkindlustuse üksikutest

kuritarvitustest hoolimata ei tohiks sellastel kahtlustel siiski olla küllaldast alust. Peame pidama meeles, et detsember ja jaanuar on pimedaimad kuud, mis tööõnnetuste riisiko seisukohast on suure tähtsusega.

Oleks loomulik, et tööõnnetuste arv nädalapäevade järgi kasvaks nädala lõpu poole seda rohkem, mida enam on möödunud aega puhkepäevast. Ometi moodustab siin suure erandi esmaspäev; meie vabaaja harrastused kujunevad puhkepäeviti sageli väsitavamaks tööpäevist, mis põhjustab esmaspäeviti suuremat roidumust ja tähelepanematust. Oeldu kehtib eriti suvekuude kohta. Arvatavasti tõstab õnnetuste sagedust esmaspäeviti veel asjaolu, et nädala algul tavaliselt asuvad tööle uued töölised ja puhkuselt tagasi-tulnud.

4. Tööõnnetuste põhjused.

On vana tõde, et enamik tööõnnetusi põhjustavaist asjaoludest ei asu väljaspool töötajate, vaid seonduvad suuremal või vähemal määral tema enesega. Viimaseil aastail on enam kui 60% meie tööstusõnnetustega juhtunud tööõnnetusist tingitud komistamisest, töötajate ja tööriistade kukkumistest, tõugetest, tööesemete mehaaniliste abinõudeta käsitamisest j. t. asjaoludest, milledest osa suurema ettevaatlikkuse korral olnuks välditav. Ka mõnigi masinate ja transportvahendite poolt tekitatud õnnetus jäänuks töötaja suurema teadlikkuse puhul tulemata.

Masinaist tingitud ohtude vähendamispüüdeil on olnud edu: masinate poolt põhjustatud õnnetuste osatähtsus on langenud pidevalt 1934. a. alates. 1938. a. langes masinate ja transmissioonide arvele 6,3% tööõnnetuste üldarvust eelmise aasta 7,7% vastu. Masinaoht on suurim tekstiilitööstuses (kudumisteljed, ketrus-, kraas-, kard-, poolimis- ja eelketrusmasinad j. t.). Puutööstuses põhjustavad masinad ca 18% õnnetuste üldarvust. Ohtlikemad masinad on siin ketassaad, puuhöövel- ja freesmasinad, käärid, lihvimismasinad, kaatrid, kapp- ja lintsaed jne. Metallitööstuse ohtlikemaid masinaist olgu mainitud metallitreipink, rauastantsid ja -pressid, puur-, höövel- ja freesmasinad j. t. Kõigis tööstusharudes kasutatavaist masinaist on üsna ohtlikud smirgelkäiad, mootorid, vintsid jne.

Transportvahendite poolt põhjustatud tööõnnetuste osatähtsus näitab juba mitmendat aastat tõusutendentsi. Suurim on nende osatähtsus murdues ja kaevandustes, kus sageli juhtub õnnetusi vagonettide rööbastelt mahajooksudel ja haakimistel.

Mürgiste, põletavate ning sööbivate ainete osatähtsus on tõusnud 2,9%-lt 3,2%-ni, jäädes siiski madalamaks 1935. ja 1936. a. tasemest.

12,8% tööõnnetusist oli tingitud töötaja kukkumisest; sagedamini esineb kukkumisi ehitustöödel, eriti seepärast, et tellinguil ei ole käsi-puid ega äärelaudu. Esemete ja riistade kukkumise osatähtsus on 1938. a. tõusnud 6,1%-lt 7,3%-ni

Töökohal ja selle ümbruses valitsev korralgedus soodustab komistamisi, tõukeid, esemetele astumisi jne. Üksikul aladel langeb 20—40% õnnetusist seda liiki asjaolude arvele.

Tööobjektide mehaaniliste abinõudeta käsitamine põhjustab suurimal määral õnnetusi aladel, kus

on tegemist ülejäokäivate raskuste tõstmisega. Sellaseiks on ehitustööd, murrud ja kaevandused, mineraalide töötlemine, eriti aga kaupade laadimis-tööd sadamais ja ladudes ning autotransport. 1938. a. tööõnnetusist ümarguselt iga neljas oli põhjustatud tööobjektide mehaaniliste abinõudeta käsitamisest. Tagajärgedelt on siinseid õnnetused siiski üsna kerged — enamikus venitused, väänamised j. t., mida arstidelgi paljudel juhtudel on raske kindlaks teha.

Käsitööriistadest tekitatud õnnetuste osatähtsus näitab juba mitmendat aastat kasvu, ulatudes 1938. a. juba 11%-ni üldarvust. Tuleb tungivalt hoolitseda tööriistade korrasoleku eest, sest väga palju õnnetusi juhtub just nende halva seisukorra tõttu.

Nagu teada, on tööõnnetuste sagedus noorte töötajate hulgas kõrgem kui vanemate hulgas. See sõltub noorte vilumatuses, kiiremast väsimisest, uudishimust, uljusest, korratumast väljapuhkamisest järgnevas tööpäevaks, lõppeks ka asjaolust, et kohati on kombeks paigutada algajaid tööliisi ohtlikemale tööle. Olukorra parandamiseks peavad tööjuhid senisest suuremat tähelepanu osutama kõigi äsjaalgatute, eriti aga noorte, üksik-asjalisele tutvutamisele tööprotsessi ja selles sisalduvate ohtudega; samuti tuleb uusi töötajaid pidevalt jälgida ja juhtida, kuni nad on suutelised iseseisvalt töötama.

5. Vigastuste iseloom ja asupaik.

Kollektiivseid tööõnnetusi, s. o. sellaseid, kus kannatanuid oli rohkem kui üks, juhtus 1938. a. 25, neist 24 kahe ja 1 kolme vigastatuga. Arvukamalt esines 2 vigastatuga õnnetusi ehitustööstuses; 3 ohvriga õnnetus leidis aset „A.-S. Franz Krull“ masinaehitusvabrikus, kus vana malmi lõhkumisel plahvatanud suurükimürsk surmas ühe ja vigastas kaht töölist.

Kriimustused, pörutused, pörutushaavad, nahamarrastused, pigistused ja muljutused moodustasid 1938. a. 57,4% õnnetuste üldarvust. Siinseid õnnetused on ülekaalukalt põhjustatud komistamisist, tõukeist, töötajate ja esemete kukkumisist jne.

Väänamiste ja venituste osatähtsus on juba pikemat aega 11% ümber, pistehaavade oma aga ümarguselt poole väiksem (5,5%); viimaseid esineb arvukamalt ehitustöödel (naelte otsa astumised). Lõike- ja rebendihavvad haarasid 1938. a. võrd-selt eelmise aastaga 4,7% tööõnnetuste üldarvust, põletushaavad aga 4,2%. Põletushaavade osatähtsus on tõusnud aladel, kus see ennegi oli kõrgem (puhastus-, metalli- ja toiduainetööstus).

Raskeimad vigastused — lumurrud — on vaadeldaval aastal tunduvalt sagenenud: nende arv on tõusnud 441-lt 509-ni, osatähtsus aga 2,6%-lt, 3,1%-ni. Sagenenud on ka liigese-kaotused, haarates 0,4% üldarvust eelmise aasta 0,3% vastu.

Ei saa jätta mainimata silmavigastuste osatähtsuse tõusu (4,3:4,1%). Suur osa silmavigastusi oluksid välditavad kaitseprillide tarvitamise puhul, ometi kannavad töölisel kaitseprille vastu-meelselt, kuna see on ebamugav (nägemisväli piiratud, klaasid tuhmuvad jne.). Sagedamini juhtub silmavigastusi metallide treimisel, puurimisel, raiumisel jne., aga ka teistes tööstusharudes, nagu murdues ja kaevandustes, keemiatööstuses, mineraalide töötlemise ja laevasõidu alal.

Ümarguselt iga teine tööõnnetus vigastab inimese ülempi, iga neljas aga alumisi jäsemeid, iga kuues vigastus tabab keha, iga üheteistkümnes aga pead, nägu või kaela.

6. Tööõnnetuste tagajärjed.

7,4% vaadeldud tööõnnetustest olid nii kerged, et kannatanud võisid pärast esmaabi saamist jätkata tööd, 4% õnnetusist aga lõppes surmaga või jääva tööõimekaotusega. Viimaste osatähtsus on 1938. a. kahjuks kõrgem kui eelmisel aastal (3,6%).

Surma sai 1938. a. tööõnnetusel 32 isikut 1937. a. 31 vastu. Jäävalt tööõime kaotanute arv oli vaatlusaastal kõrgem kui kunagi varem — 618, neist 616 juhul oli tööõimekaotus osaline, 2 juhul täieline.

Surmajuhtude arv oli kõrgeim õlikivikaevandusis: 5 „Eesti Kiviõli A-U-s“, 3 „A-S. Esimene Eesti Põlevkivitööstuses“ ja 1 „A-S. Kütte-Jõus“, kokku seega 9 surmaohvrit. Edasi oli enam surmasaanuid kaubandus- ja transportalal (4) ja

laevanduses ning metallitööstuses (kummaski 3). Jääva tööõimekaotuse sagedus oli kõrgem järjekorras murdukes ja kaevanduses, metallitööstuses, kaubanduses ning transpordi ja mineraalide töötlemise alal. Murrud ja kaevandused on meie ohtlikemaks tööstusharuks mitte ükski tööõnnetuste üldise sageduse, vaid ka raskete tagajärgede poolest; võrreldes 1937. a. on siin jääva tööõimekaotuse juhud sagenenud ca 25%.

Vaadeldava aasta jääva tööõimekaotusega lõppenud õnnetusist 61,2% juhtudel tööõimekaotus ei ületanud 10%, 21,4% juhtudel oli see 11—20%. Üle 50%-lised tööõimekaotused moodustasid ainult 2,6% jääva tööõimekaotusega lõppenud õnnetuste üldarvust. Kuigi jääva tööõimekaotuse juhtude arv 1938. a. oli kõrgem kui eelmisel aastal, on tööõimekaotanute koostises väiksemaprotsendiliste osatähtsus tõusnud, suuremaprotsendiliste oma langenud, milleks arvatavasti mõjub kaasa ka uute tööõimekaotuste hindamisjuhiste rakendamine.

Sotsiaalpoliitika uuel aastal

L. Johanson

Uus aasta algas süngelt. Võidurelvastus on annud tulemusi: maailma rahvad on sõjariistus ja valvavad, et üksteist hävitada. Suurverevalamine, vastastikune massiline tapmine ja varanduste hävitamise hoogtöö ei ole veel alanud, seda oodatakse lähemal ajal, kuid iga päev toob ka nüüd uusi kokkupõrkeid, mis nõuavad inimelusid ja hävitavad inimeste higi ja vaevaga tehtud tööd. Maal seisavad väed üksteise vastu — oodates lahingukäsku, õhus tiirlevad lennukid, mitte ainult püüdes hävitada tunnusmärkidega varustatud vastast, vaid ka lahtisi linnu nende elanikkonnaga — lastega, naistega, üldse inimestega, kes ei suuda ennast selle mehaanilise röövlinnu eest varjata. Ta langeb süütuile kui röövel salaja ja ootamatult.

Kuidas inimene oma tehniliste saavutuste abil purustab linnu, külasid, inimeste kätetööd, kõigepealt inimest ennast, väeteid lapsi, seda nägime Poola vallutamisel Saksa väkkojasa, eriti aga Varssavi ja teiste linnade purustamisel.

Merel peaaegu iga päev lastakse põhja kaubalaevu, vahel ka sõjalaevu, iga päev uhub meri oma laineil laipu, nende laipu, kes töötasid meremeestena ja panid oma elu hädaohtu, et varustada inimesi igapäevaste elutarvetega.

Rahulik tootlemine tööstuses on takistatud, tööstus muutub järjest enam sõjatööstuseks, inimeste hävitusevahendite valmistamiseks; kaubanduslik läbikäimine rahvaste vahel on tõkestatud surmaaohvardusega kui raskeim kuritöö.

Euroopas ei ole ühtki riiki, keda juba praegugi sõjalustik ei puudutaks, kel ei oleks juba kaotusi, peamiselt majanduslikke.

Raudne sõjarõngas, millega Euroopa on piiratud, tõmbub järjest koomale. Sõjasurve suureneb. Ja seda mitte ainult Euroopas,

vaid kogu maailmas, kus mõistuse poolt juhitud hävitustöö kõrval ka loodusjõud teevad vahete-vahel oma purustustööd ja üks katastroof järgneb teisele, küll vähemas, küll suuremas massilises ulatuses ja suurema ohvrithulgaga.

Kas on inimene muutunud kultuurilise-maks ja humaansemaks? Vaevalt tõendab seda tänapäeva elu. Loeme vanadest romaanidest, kus kirjeldatakse sõda, kuidas raiuti inimesi, piinati ja pisteti teibasse — ka lapsi. Kas tänapäeva käitumine on inimlikum, kas igasuguste lõhke- ja süütepommide ning gaaside hävitustöö on valutum ja humaansem kui külma sõjariista oma?!

Missuguse kuhu ja ulatuse võtab sõda, millele järjest enam inimesi ja varandusi rakendatakse, seda ei või praegu keegi ennustada, ka mitte need ise, kes seda hävitustööd algatasid, esile kutsusid, ega ka need, kes seda tegelikult juhivad.

Niisugune olustik näib nagu tegevat ülearuseks igasuguse sotsiaalpoliitika. Tegelikult ei ole see nii, vaid ka maailmasõda, mida peeti teisel aastakümnel, tõendab vastupidist. Elu ei hävi täieliselt. Üle haudade ja läbi kannatuste tõuseb uus elu. Elu ei lõpe. Üksikute elu ja ka hulkade elu saab hävitada, mitte aga kõike. Sotsiaalpoliitika ülesandeks ongi säilitada elu niipalju kui võimalik. Just maailmasõja lõpust alates sai sotsiaalpoliitika uut hoogu ja võttis rahvusvahelise ulatuse. Sotsiaalpoliitiline programm võeti ka Versailles' rahulepingusse ja selle alusel kutsuti ellu võimas rahvusvaheline tööorganisatsioon Genfis, kelle ürituste tulemustena on terves maailmas levinud töökaitse ja sotsiaalkindlustus, on tekkinud uus teaduslik distsipliin — tööõigus. Selle rahvusvahelise töö viljaks on terves maailmas töötavate hulkade olukorra

kindlustamine määral, mis muidu oleks ära jäänud. See rahvusvaheline sotsiaalpoliitiline töö ei lakka ka sõjaoludes, kuigi see on tõsiselt pidurdatud. Sotsiaalpoliitiline töö ei või lakata üheski riigis, kus arvestatakse rahva elulisi vajadusi. Ei saa ka töölisel, eriti teadlikul ja organiseeritud töölisel, loobuda sõjaoludest neist töökspidamistest ja sellest miinimumist, mis töötava klassi tervise ja elu säilitamiseks on tarviline. Statistika tõendab, et kuigi sõdadega ühenduses olevad kannatused on hirmsad, kuigi sõjad nõuavad suuri ohvrite hulki, siiski need ei ületa veel seda kannatust ja neid ohvrite hulki, mida põhjustavad viletsad sotsiaalolud. Juba üksi tiisikus, see sotsiaalne haigus, nõuab igal rahuaastalgi väga palju ohvreid, eriti just noorte keskel.

Missugused oleksid need sotsiaalsed nõudmised, mis tänapäeval kõigepealt peaksid leidma rahuldumist Eestis?

Kõigepealt töötaolu massiliseks muutumise eest hoidumine. Siin on muidugi suurimaks teguriks rahvusvaheline olustik, kuid oma osa on ka sel, kuidas majanduselu juhitakse ja korraldatakse. Võtame näiteks ehitustöö, kus praegu tööpuudus on kõige teravam. Siin on võimalik plaanikindla ehituspoliitikaga töötaolu vähendada.

Teiseks — töötasu, mis annab elatist töötajale ja tema perekonnale, ei või oma ostujõu poolest väheneda. Siin on tarviline ühelt poolt — palgapoliitika, teiselt poolt elukalliduse vastu võitlemine. Kui elukallidust ei tõkestata, siis tõuseb see järjekindlalt ja õigustamatult. Eriti tõusevad aga nende saaduste hinnad, mida on saada piiratud hulgal. Suureks sotsiaalpoliitiliseks, mitte ainult majanduslikuks, ülesandeks on just ka elanike varustamine esimese järgu toidu- ja tarbeainetega.

Erilist tähelepanu nõuab ka rahvatervehoid. Kuigi praegu veel ei mölla kuskil Euroopas taudid, siiski tuleb meele pidada, et sõja ja hädaaja kaaslaseks on ka taudid, mis võivad puhkeda tulekahjana, kui nende leeke õigel ajal ei summutata. Siin peavad valvel olema need, kes selleks on kohustatud. Rasketes oludes nõrgenenud organism on igasuguste haiguste, eriti nakkushaiguste, vastuvõtlik. Eestis on juba harilikul ajal haigestumiste ja suremuse arv suur, erakordsed ajad võivad seda veelgi väga tunduvalt suurendada.

Peale nende suurte ülesannete ei saa loobuda ka sotsiaalseaduseandlusest. Seda põhjendati ja peeti tarviliseks praeguse valitsuse kujundamise ajal nendegi ringkondade poolt, kust muidu mitte ainult tagasihoidlikkust, vaid ka vastuseismist on leidnud kõik see, mis kannab töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seaduse ilmet. Avalikkusest võib märkida terve rea sõnavõtte ja kirjutusi, kus siiralt tunnistatakse, et me oleme sotsiaalseadustega maha jäänud ajanõudeist ja et nii see enam kesta ei võiks. Nüüd, vaevalt paar kuud hiljem, on juba kõik need häälled vaikinud ja

kuuldavale tulevad ebakõlad, mis meenutavad Juhani Liivi juttu „Peipsil“, kus siis, kui tunti „jalad põhjas“ olevat, unustati jäälagunemisel ja hädas antud lubadused ning muuseas tüsasti isegi jumalat sellega, et lubatud suure küünla asemel piirduti pisikesega kinkimisega. Tekib arvamine, et domineerivad ühiskondlikud kihid on veel väga vaenulised sotsiaalreformidele ning nad tahaksid haarata säärase abinõude järele, nagu seda on töösundus, samuti oluliste reformide asemel käsitada vaid välist efekti andvaid „uendusi“. Kui see nii on, siis võib sellest Eesti tulevikuks väga palju kahju tekkida.

Sotsiaalsest nõudmistest, mis täitmist ootavad, oleksid esijoones üldine töövõtjate vanaduse ja töövõimetuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamine, mis juba pikemat aega on päevakorras. Oleks kiüll viimne aeg seda seadust viimistleda, vastu võtta ja kehtima panna. Ka haiguskindlustuse ulatuse laiendamine ootab teostamist, ilma et ühenduses sellega kitsendataks kindlustatute õigusi ja kärbitaks nende kindlustusastute omavalitsust. Ka tööõnnetuste vastu kindlustamine vajab uuendamist nii ulatust laiendades kui ka kõrvaldades neid puudusi, mis on ilmnenud tegelikus elus. Tööõnnetuste vastu kindlustamisega kutsehaiguste vastu kindlustamise liitmisel ei ole ületamatuid takistusi.

Laste abiraha seadust on lubatud, selle põhijooned on teatavaks tehtud ja sellest lubadusest loobumine oleks halb. Üldse on tunnustatud tarvilikuks lastekaitse väljaarendamist. Siin on üheks takistuseks mentaliteet, mis valitseb eliidi ja nende keskel, kelle hääl kostab ajalehtedes ja kel on mõju ka asjade käigule. Ikka ja jälle kuuleme, kuidas otse vaenulikult suhtutakse neissegi lastesse, kes on kaotanud oma vanemad ja seepärast tulevad kasvatada riigi lastekodudes. Nii leiab ka A. H. Tammsaare, Eesti tähtsaim kirjanik: „Me näitaks arvame, et kui korjame üles need lapsed, kes kuidagi on jäänud maailma hooleks, sest et nende vanemad on surnud, teadmata kadunud, hoolimatud logelejad, ulakad või kurjategijad, siis peame nad ümbritsema lahedamate oludega kui on neil lastel, keda kasvatavad nende omad vanemad ja maksavad makse, et võidaks kasvatada ka niinimetatud vaeslapsi. Ühiskond on heldem kui hoolikad, kokkuhoidlikud ja töökad isad-emad.“

See seisukoht ei ole üllatav. Teistelgi rahvastel on küllalt suuri kirjanikke, kes on oma mõtlemisviisi poolest palju reaktsioonilisemad kui Eesti omad, kellest siiski nii mõnigi on oma teoseis kirjeldanud ka sotsiaalolusid. Harilikult piirduakse talupojaromantikaga ja sugupoolte-vahelise võitlusega.

On õige, et „korralike ja töökate vanemate lastest võib läbisegi paremaid ühiskonnaliikmeid loota kui ulakate, laiskade ja kurjategijate järeltulijaist“, nagu leiab A. H. Tammsaare, kuid põhjalik eksitus on, kui arvatakse, et vaesedlapsed, kes ühiskonna abi vajavad, on just ulakate, laiskade ja kurja-

tegijate järeltulijad. Ei, väga paljud korralikud ja töökad vanemad surevad enneaegselt ja jätavad oma lapsed alaealistena maha, ühiskonna hooleks. Kui kehtiks üldine vanaduse ja töövõimetuse, leskede ja vaestelaste kindlustamise seadus, siis saaksid ka erakäitiste tööliste ja teenijate lapsed õiguse elatisele, nagu see on praegu vaid riigi- ja omavalitsuse teenijate ning riigitööliste lastel, ja nad ei vajaks hoolekannet. On küllalt vanemaid, kes on surnud just töö ja oma kohuste täitmisel, on ka neid, kes on saanud hukka õnnetuste ja haiguste läbi, milles nad ise süüdi ei ole. Sõjas langeb hulk vanemaid, langeb neid ka igapäevases eluvõitluses. Nende laste eest on ühiskond kohustatud hoolitsema juba ühiskonna enese huvides. Ei tarvitse Eesti nimekaimal kirjanikulgi selle üle nuriseda, kui me nende lapsed „korjame üles“, nagu seda vulgaarselt üteldakse. Et need lapsed, kelle eest ühiskond hoolitseb, oleksid ümbritsetud lahedamate oludega kui on neil lastel, keda kasvatavad nende omad vanemad, kes maksavad makse, ei ole ka õige. Vaestelaste kodud ei olegi nii lähedate oludega.

Ka perekondadesse kasvatamisele andes ei ole neid paigutatud „lahedamatesse oludesse“.

Sotsiaalpoliitika ülesandeks on taotleda, et töölised saaksid oma töö eest väärilist tasu, mis võimaldab lastegi kasvatamist, aga ka seda, et vaeseidlapsigi ei saadetaks kerjama ega penidena tänavaile ümber kolama, vaid nemadki, vallaslapsed ühes arvatud, kasvatataks korralikeks ja ühiskonnale kasulikeks inimesteks.

Kui ainult eliiti turgutatakse ja sotsiaalsele oludele tarvilist tähelepanu ei pöördaks, siis kannatab selle läbi rahva tulevik.

Töötavad hulgad on juba sellega harjunud, et iga sotsiaalne uuendus ja seadus leiab vastuvaidlust, isegi mõnitamist. Töölised, kui nad on teadlikud sellest, on sel seisukohal, et nad nende uuenduste eest, oma töötingimuste parandamise, tööolude tervendamise, elutaseme tõstmise, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse eest ise peavad võitlema. Seda võitlust jätkavad nad kõigist takistustest hoolimata. Oma töökava on nad korduvalt avaldanud ja võitlevad selle elluviimise eest ka igal uuel aastal seni kui see leiab teostamist.

Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade tööliste kaitse

Töövõtjad ootavad juba ammu vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustamise seadust, sest praegu on vanad töölised pensioniõiguseta. Sotsiaalkindlustuse poolest on Eesti üks mahajäänuimaid riike Euroopas. Siin on kehtimas vaid tööstustööliste suhtes haiguse ning tööõnnetuste vastu kindlustamise seadused.

Käitistes on rohkesti vanu töölisi. Üldiselt Eesti tööliste vanuslik koosseis näitab vananemist. Käitistes püütakse vallandada eeskätt vanu töölisi.

Vanade tööliste küsimuse osaliseks, õigupoolest vähemas ulatuses, lahendamiseks esitati läinud aasta viimsel kuul riigikogule tööstuslike käitiste vanade töötajate kaitse seadus, mis ka vastu võeti ja on avaldatud R. T. 116 — 22. detsembril, mis ajast see seadus ka kehtivaks loetakse. Seadus koosneb kahest peatükist. Esimene neist sisaldab vanade töövõtjate töölopidamise kohustust, mille järgi suurja kesk-tööstuslike käitiste valdajad on kohustatud töövõtjaid, vanusega alates 50. eluaastast kuni 65. eluaasta täitumiseni, tööle pidama, vähimalt seaduses ettenähtud korras kindlaksmää-

ratud määral. Nende töövõtjate arvel võib käitise valdaja tööle pidada ka neid üle 65-aastasi töövõtjaid, kes ei saa temalt seaduses ettenähtud vanadustootust. Määrad, milleledele vastavalt käitistes tuleb tööle pidada 50—65-aastasi töövõtjaid, määrab kindlaks sotsiaalminister kokkuleppel majandusministriga, ära kuulates vastava komisjoni arvamist. Vanade töövõtjatena tuleb tööle pidada eeskätt samas käitises töötanud ja töötavaid töövõtjaid. Vanade töövõtjate töölopidamise asemel võib käitise valdaja maksa hooldemaksu — iga vähem töölopetava 50-aastase ja vanema töövõtja pealt iga kalendritööpäeva eest 20% tööstusliku töö seaduse § 405 korras täiskasvanud meestöölise kohta kindlaksmääratud lihttöölise keskmisest päevapalgast. Hooldemaks läheb Eesti Panka Sotsiaalministeeriumi deposiiti tööstusliku töö seaduse § 114 nimetatud erikapitali arvele. Hooldemaksust laekunud summad kasutatakse vanade töövõtjate abistamiseks ja käesoleva seaduse teostamisega seoses olevate kulude katmiseks.

Teine peatükk käsitleb vanadus-

toetust. Kui töövõtja on töötanud ühes ning samas käesolevas seaduses tähendatud käitises või ühes ja samas säärases kaubanduslikus käitises, kus töötab üle 5 töövõtja, vähimalt 20 aastat ja on jäänud töövõimetuks sel määral, et ta ei suuda end tööga elatada, siis peab käitise valdaja andma talle kuni surmani kas elatist natuuras või maksma vähimalt 15 krooni kuus toetusraha. Vanadustoetuse saamise õigust ei ole töövõtjal, kel on vajaline sissetulek oma varast või kes saab haigekassalt abiraha või mõnelt asutuselt pensioni, mille suurus on vähimalt 15 krooni kuus. Kas natuuras antav elatist on küllaldane, selle otsustab valdajal korral linna- või vallavalitsus. Seaduse see peatükk on kehtiv ka nende töövõtjate kohta, kes on vabastatud käitise teenistusest alates 15. novembrist 1939. Käitise valdajate poolt vanadele töövõtjatele enne 15. novembrist 1939. a. määratud perioodilisi vanadustoetusi ei või käitiste valdajad lõpetada ega vähendada. Sotsiaalministri määrustega võib tasu eest panna ülesandeid haigekassadele hooldemaksu sissenõudmise ja arvestamise alal.

Riigivolikogus lükati tagasi küll L. Johansonini ettepanek, mis tahtis viia vanade ja töövõimetute toetamise hooldekande aluselt sotsiaalkindlustuse alusele, kuid tehti siiski rida parandusi, mis kahtlemata tegid valitsuse eelnõu enam vastuvõetavaks.

Nii võeti 1. peatükis vastu L. Johansonini parandusettepanek, mille järgi vanade töövõtjatena tuleb tööl pidada eeskätt samas käitises töötanud või töötavaid töövõtjaid. See parandus on tarviline sellepärast, et muidu on veel suurem võimalus oma vanu töölisi vallandada ja neid asendada uute vanadega, et seega ära hoida töövõtjal ühes ja samas käitises 20 aasta väljateenimist, mis annab toetusõiguse. Ka kustutati lõige, mille järgi hooldemaksu ei oleks võetud, kui vaheaeg eelmise vana töövõtja teenistusest lahkumise ja järgmise teenistusse astumise vahel ei ületa 6 tööpäeva ja kui eelmine vana töövõtja töötas määramata ajaks või vähimalt üheks kuuks sõlmitud töölepingu alusel. Tagasi lükati Riigikogus rvl. Roosioru poolt tehtud ettepanek,

mis taotles vanade tööliste töölpidamise kohustuse laiendamist ka kaubanduslikele käitistele, kuna sama ettepanek vanadustoetuse maksmise suhtes siiski vastu võeti.

Valitsuse eelnõus oli vanadustoetuse alammääraks 10 krooni kuus. Tagasi lükati L. Johansonini ettepanek — vähimalt 20 kr. — ja võeti vastu M. Sõrra kompromissettepanek — 15 kr.

Valitsuse eelnõu järgi ei oleks vanadustoetust saanud need töövõtjad, kel on abikaasa või lapsed, kes on suuteliised neid ülal pidama. See kitsendus kustutati L. Johansonini ettepanekul. Pensioni ja sotsiaalkindlustuse seadused ei tunne ka sääraseid kitsendusi. Samuti kustutati L. Johansonini ettepanekul lõik, mille järgi ei oleks seda aega, mis töövõtja on töötanud käitises enne 20-aastaseks saamist, loetud 20 aasta väljateenimise mõttes käitises töötamise ajaks.

Rv. Roosioru ettepaneku kohaselt loeti kaubanduslikuks käitiseks kauplused ja laod, kus kaupade ost-müük toimub hulgi või jaoti, ning speditiooniärid, samuti nende kaupluste, ladude ja speditiooniäride kontorid.

Valitsuse eelnõu kohaselt oleks seadus kehtima hakanud ka toetuse maksmise suhtes avaldamisega. Kuna aga vahepeal vanu töölisi oli vallandatud, siis pandi seadus selles osas L. Johansonini ettepanekul kehtima 15. novembrist 1939. a. alates. Ka võeti vastu ta teine ettepanek, mille järgi käitiste valdajate poolt vanadele töövõtjatele enne 15. novembrist 1939. a. määratud perioodilisi vanadustoetusi ei või käitise valdajad lõpetada ega vähendada. See parandus osutub tarviliseks sellepärast, et nii mitmedki suurkäitised maksavad juba oma vanadele töövõtjatele toetust, mis ületab 15 krooni kuus. Ka oleksid võinud ilma selle paranduseta tööandjad senisest toetusmaksust loobuda või seda vähendada seaduses ettenähtud määran. Nüüd on aga seniste toetuse saajatele nende seni vabatahtlikult maksetud toetused seadusega kindlustatud.

Valitsuse eelnõu kohaselt võidakse panna haigekassadele ülesandeid hooldemaksu sissenõudmise ja arvestamise

alal. Kuna see töö nõuab haigekassadelt, kelle ülesannete hulka see ei kuulu, tööjõu ja muud kulu, siis Riigivolikogu täiendas L. Johansoniga ettepanekul seadust sellega, et haigekassad saavad selle töö eest tööstusliku töö seaduse § 114 nimetatud erikapitalist sotsiaalministri poolt määratud tasu.

Riiginõukogus seaduses mingit parandust ei tehtud.

Kuna see seadus ei lahenda veel juba töölt vabastatud vanade ja töövõimetute elatise küsimust, siis lubab Vabariigi Valitsus seletuskirjas selleks esitada hoolekandeseaduse täiendamise seaduse.

Vanade ja töövõimetute, leskede ja vaestelaste elatise küsimuse aja- ja otsustarbekohaseks lahendamiseks ootavad töövõtjad sotsiaalkindlustuse seadust.

Töö- ja sotsiaalkindlustusõigus Tartu ülikoolis

1929. a. algatas Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakond L. Johansoniga ministriks oleku ajal töö- ja sotsiaalkindlustusõigust käsitleva õppetooli loomist Tartu ülikoolis. Vallitsuse vahetusel jäi see soov teostamata. Küll peeti tööõiguse üle loenguid paari nädalatunni ulatuses haldusõiguse professuuri juures õppeülesande korras A.-T. Kliimanni poolt. 1937. a. uue ülikooli seadusega asutati õigusteadeuskonna juure iseseisev sotsiaalteaduste professor, mille ülesandeks on töö- ja sotsiaalkindlustusõiguse käsitlemine. Loengutega alustati aga alles 1938. a. II sem., mil loenguid pidasid haridusõiguse prof. dr. A.-T. Kliimann ja mag. Paul Vihalem. 1939. a. I sem. alates korraldab õppetööd P. Vihalem. Loengutel käsitletav töö- ja sotsiaalkindlustusõigus on sunduslik eksamiaine kõigile õigusteadeuskonna üliõpilasile. Loenguist on seni paljundatult Akadeemilise Kooperatiivi

kirjastusel ilmunud „Sotsiaalhalduspoliitika“ ja k.ü. „Sõpruse“ kirjastusel „Kehtiv tööõigus“.

Kahjuks on ülikooli valitsus seadusliku 6 tunni asemel võimaldanud seni ainult 3—4 tundi nädalas loenguid pidada.

1940. aastaks on välja kuulutatud kaks auhinnatööd. Esimene on ülikooli poolt antud kehtiva tööõiguse teema „Töövõtjate kutseühingud“, kuna teine on Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu poolt antud õiguspoliitiline teema „Kutsevalik ja kutseõu- anne seoses tööturu korraldamisega de lege ferenda.“ Tööd tuleb esitada 1. nov. ja tagajärjed tehakse ülikooli aastapäeval 1. detsembril 1940 teatavaks. Tahaksime loota, et ka järgmisel aastal leidub asutusi, kes võimaldaksid ülikoolis sotsiaalõiguslike küsimuste üle auhinnatööde väljakuulutamist.

Daani töölisliikumine uute ülesannete ees

Tööliste ostujõud tuleb säilitada

Erakordne sõjaolukord on asetanud töölisliikumise erapooletutes riikides uute päevaülesannete ette. Kõigepealt tuleb kindlustada tööliste hinnatõusu puhul nende ostujõu säilitamine. Daani tööliste töö- ja palgaolud on korraldatud kollektiivlepingutega. Käesoleva ja tulevase aasta vahetusel oleksid lõppenud umbes 350.000 töölisel kollektiivlepingud. Juba aegsasti alustati tööliste ja tööandjate organisatsioonide vahel läbirääkimisi ja saavutati kokkulepe, mille järele lepingud pikendatakse 1941. aastani. Et kollektiivlepingud peaksid sammu hindade tõusuga, selleks määrati palgad n.-n. liikuva astmestiku süsteemil kindlaks. Kui

elatusmaksumuse indeks tõuseb ühe ühiku võrra, siis tõuseb täiskasvanud meestööliste tunnitasu 0,85 ööri, naistöölistel 0,55 ööri ja noortöölistel 0,35 ööri. Lepingud sõlmiti 1938. a., kui elatusmaksumuse indeks oli 184 (1914. a. — 100). Kui lepingute lõpupoolel elatusmaksumuse indeks on tõusnud näiteks 184—190-ni, siis kokkuleppe järgi meestööliste tunnitasu tõuseb 5,1 ööri tunnis ja 2,45 kr. nädalas, naistel 3,3 ööri tunnis ja 1,58 kr. nädalas ja noortöölistel 2 ööri tunnis ja 96 ööri nädalas. Kui mõnes kollektiivlepingus oli 184 asemel indeks madalam, siis on palgatõus muidugi suurem. Need korraldused hakkavad pärast lepin-

gute hääletamist kohe maksma, alates 1. märtsist 1941. a.

Kuigi eespoolkirjeldatud kokkuleppes elatismaksumuse tõusu tõttu pole otsene palgatõus Skandinaavia oludega võrreldes kuigi suur, siiski tagab nimetatud süsteem tööliste teatud kindluse, et nende palk ei lange. Maailmasõjaajaksed kogemused näitasid, et palgad ilma liikuva elukalliduse lisata ei jõudnud kunagi tarbimisainete hindade tõusule järele.

Ulatusel on eespool nimetatud kokkulepe suurema tähtsusega kui ükski senine leping. Peale selle luuakse tööliste ja tööandjate vahel 7-liikmeline komitee lepingu tõlgendamiseks seoses olevate küsimuste lahendamiseks.

Seadusi ja määrusi.

Raviasutuste ja laboratooriumide seadus on avaldatud 12. dets. RT nr. 111 — 1939. Raviasutusteks on haiglad, ambulatooriumid, sanatooriumid, vesi- ja mudaravilad ning muud haigete statsionaarse või ambulatoorse ravimise alal tegutsevad tervishoiuasutused. Laboratooriumid on uurimisasutused mitmesuguste tervishoiu- ja ravialaste analüüside toimetamiseks. Raviasutustel ja laboratooriumidel peavad olema tegevuseks vajalised ruumid, seadmed, vahendid ja personaal. Raviasutusi ja laboratooriume võivad asutada ja ülal pidada riigi- ja omavalitsusasutused, Eesti Haigekassa de Liit, haigekassad, Eesti Punase Risti Selts, juriidilise isiku õigusega eraasutused ja organisatsioonid ning eraisikud. Statsionaarsete raviasutuste asutamiseks annab loa sotsiaalminister, muude raviasutuste ja laboratooriumide asutamiseks Tervishoiu- ja Hoolekande Talituse direktor. Raviasutused töötavad põhikirja alusel, mis peab vastama sotsiaalministri määruses ettenähtud nõudeile. Raviasutuste ja laboratooriumide hoonete ehitus- ja ümberehitusprojekte kinnitamiseks tervishoiu seisukohalt on vajaline Tervishoiu- ja Hoolekande Talituse direktori nõusolek.

Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus on avaldatud 19. dets. 1939. a. RT 115. Korraldamisele võetakse üürihinnad sotsiaalministri ettepanekul Vab. Val. määramisel linnades ja tööstuskohtades, kus need on põhjendamatu kõrged. Väikekorteriks loetakse korter, mille nõutavate ruumide põrandapind ei ületa 60 ruutmeetrit, kusjuures põrandapinna hulka ei arvata mitme korteri ühiseid eeskodasid ja koridore. Seaduse alla ei kuulu pärast 1. jaanuari 1939 valminud majad, välja arvatud nende majade keldrikorra väikekorterid, ega mööbliga ja teenimisega väljajüritud üksikud toad. Väikekorterite üürihinnad kas kogu linna või selle üksikute osade kohta pannakse kehtima linnavolikogu määrusega ja tööstuskohtades maavolikogu määrusega. Kui väikekorterit üüriks leiab, et tema kasutuses oleva korteri üürihind ületab määruses ettenähtud üürihinnad, ning kui ta selle üürihinnaga ei nõustu, võib ta nõuda üüriandjalt korteri üürihinna alandamist vas-

Meremeeste organisatsioonide ja laevaomanike organisatsioonide vahel peetakse erinevate olude tõttu eraldi läbirääkimisi.

Hääletamisel võeti eespool nimetatud kokkulepe suure enamusega vastu. Organisatsioonides oli hääleõiguslikke liikmeid, keda see leping puudutab, 351.073. Hääletamisel anti lepingu sõlmimise poolt 205.095 häält, 60704 vastu ja 2161 tühja ning mittekehtivat. Otsesel hääletusel anti 193.912 häält poolt ja 53.908 häält vastu. Vastavate organisatsioonide koosolekul hääletades anti poolt 65.183 häält ja vastu 6796 häält. Daanis võib lepingu üle kahel viisil hääletada: iga tööline annab üksikult oma hääle või hääletatakse kutseühingu koosolekul.

tavalt kehtimapanud üürihindadele. Kokkuleppe mittesaavutamisel võib ta taotleda üürihinna kindlaksmääramist vastava linna- või maavalitsuse poolt. Majaomanikku või tema asetäitjat, kes on süüdi selles, et ta kindlaksmääratud üürihinna tõstis või rikkus määruse eeskirju, karistatakse linna- või maavalitsuse poolt korraldustrahviga kuni 100 kroonini, korduvatel juhtudel kuni 250 kroonini. Edasi kaevata võib administratiivkohtu korras jaoskonnakohtunikule, kelle otsus on lõplik. Kuigi seadus hakkas kehtima 19. detsembril, ei ole selle alusel veel kusagil üürihinna korraldatud.

Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus avaldati 29. dets. RT 117. Tervishoiupersonaali hulka kuuluvad arstid, hambaarstid, rohuteadlased, apteegiassistendid, õed ja ämmaemandad-õed, velskrid, masseerijad, hambatehnikud, kelle kutseõigused on seaduses käsitlemist leidnud.

Tööstusõpilaste pidamise määrus avaldati 5. dets. 1939. a. RT 109. Tööstusõpilasi võib pidada tööstusliku kutseoskuse ameti loal. Tööstusliku kutseoskuse amet kontrollib enne õpilaste pidamiseks loa andmist, kas käitises on võimalik praktilise kutseoskuse õppimine ja vastavatel tehnilistel abinõudel praktiseerimine ja kas tööruumid ning muud tingimused vastavad töö, tervishoiu ning tööõnnetuste vältimise nõudele. Tööstusõpilaste arvu üksikutes käitistes määrab tööstusliku kutseoskuse amet. Käitise valdaja on kohustatud nõutama tööstusliku kutseoskuse ametilt loa õpilaste pidamiseks ka sel juhul, kui ta on asunud õpilaste pidamisele enne käesoleva määruse kehtimahakkamist ja pole veel õpilaste pidamise luba hankinud. Senised õpilaste pidamise load jäävad kehtima. Tööstusõpilasega tuleb sõlmida õppeleping. Kui õpilane õpib tööala oma vanemate või eestkostjate juures, siis lepingu sõlmimist ei nõuta, kuid õppevahetust tuleb teatada kohalikule kutseoskuse ametile. Määruse rikkujad võetakse vastutusele.

Tööstusõpilase käitumise hindamise juhendid leiduvad 5. dets. 1939. a. RT 109. Käitumise hindamise aluseks võetakse õpilase käitumine näi käitises kui ka väljaspool käitise

ruume käitise valdaja, käitises tegutsevate isikute ja üldse kaaskodanike vastu, samuti ka käitumine töö suhtes. Hinnatakse vähimalt üks kord aastas. Hindajaks on kutseoskuse ameti esindaja, kes tutvub töötingimustega ja kuulab ära käitise valdaja ja tööstusõpilase lähemate õpetajate arvamised ja siis toimetab hindamist oma muljete, teadete ja isikliku veendumuse järgi. Hinne märgitakse sõnadega või lausetega, mis igakülgelt iseloomustavad õpilase käitumist, nagu: eeskujulik käitumises, innukas töös, korralik, tähelepanelik, kohusetruu, täpne, ei allu kehtivale korrale, tarvitab alkohoolseid jooke, puudub sageli töölt ilma käitise valdajale põhjusi nimetamata jne.

Hinde üldkokkuvõtte märgitakse sõnadega: väga hea või hea või rahuldav või puudulik. Hinne märgitakse käitumise hindamise lehele, mis peetakse tööstusliku kutseoskuse ametis või mis on ameti esindaja käes. Üldhinne teatakse käitise valdaja kaudu õpilasele kui ka õpilase vanemaile või eestkostjatele. Käitumise hinne võetakse arvesse õppelepingu lõpetamisel enne õppeaja lõppu. samuti loaandmisel oskustöölise eksamile pääsmiseks enne õppelepingu lõppu. Halb käitumine võib olla põhjuseks õppelepingu lõpetamiseks.

Tööstusliku kutseoskuse ametite tegevuspiirkondade ja asukohtade määrus on avaldatud 5. dets. 1939. a. RT 109.

Viljandi Ühishaigekassa tegevusest

P. P.

Viljandi ühishaigekassa volinikud pidasid pühapäeval, 17. detsembril 1939. a., oma 2. korralise peakoosoleku haigekassa oma ruumes, Eha tän. 4, kell 10.00 homm. Koosolekust võttis osa 60 volinikust 45.

Juhatuse poolt oli volinikele päevakord kätte saadetud üheksapunktilisena. Päevakorrast otsustati välja jätta revisjonikomisjoni liikmete ja neile asemike valimine põhjusel, et praegune revisjonikomisjon on valitud käesoleva aasta märtsikuus ja põhikirja järgi on revisjonikomisjoni kestvus üks aasta. Juhatuse oli selle ettepanekuga nõus, et revisjonikomisjoni valimine võetakse järgmise peakoosoleku päevakorda. Koosoleku avas juhatuse esimees Ed. Meerits, kes ka ühehäälselt peakoosoleku poolt valiti juhatajaks ja talle abiks A. Paal, protokolljaks Elm. Luts ja talle abiks Gerh. Paal. Peakoosoleku protokollile allakirjutajaks ja hääletamistel häätelugejaks valiti vol. M. Ropsler, F. Truus ja Ed. Hanso. Peakoosolekule juhatuse poolt aruandjaks oli määratud kassa asjaajaja Paul Paal.

Peakoosolekule oli esitatud neli palvet. Esimesena arutati Otto Sirva palvet, mis oli esitatud kassamääruste rikkumise pärast haigusest teatamise korras abirahast osalises ilmajätmises. Kuna juhatuse otsus oli tehtud täpselt peakoosoleku poolt kehtima pandud kassamääruste eeskirjade kohaselt, siis otsustas peakoosolek palve ühehäälselt (mõnede erapooletuks jäämisel) tagajärjeta jätta. Samale seisukohale asus ka peakoosolek 28 häälega 3 vastuolekul ja teiste erapooletuks jäämisel Erika Vainoja palve suhtes analoogilises asjas, kuna esitatud palves ei leitud mingisuguseid kaaluvaid asjaolusid, millega peakoosolek oleks saanud arvestada. Üldse asuti peakoosolekul seisukohale, et peakoosoleku määrused on kehtivad kõigi kassaosaliste kohta ühtlaselt ja et kellelegi neist ei lubata kõrvalekaldumisi. Kui rahuldada peakoosoleku määruste vastu eksinuid esitatud palvete põhjal, siis ei oleks kõik kassaosalised kassas ühesuguses seisukorras, sest need, kes on esitanud palved, saaksid rahuldumisel abiraha kätte, kuna aga need, kes on leidnud, et nad on

kassamäärusi rikkunud ja seetõttu juhatuse otsustega rahule on jäänud ja palveid pole esitanud, jääksid abirahast ilma. See ei oleks võrdne olukord.

Edasi vaadati läbi Theodor Malingu palve perekondliku sünnitusabiraha saamises. Kuna aga T. Malingu abikaasa oli enne sündinust haigekassas ainult 4 kuud perekonnaliikmena registreeritud nõutava kuue kuu asemel, siis ei leitud mingit võimalust teha palujale erandit ja palve jäeti tagajärjeta. Samuti jäeti ühehäälselt tagajärjeta kassaliikme Vold. Maidla poolt esitatud palve võtta ta poja haiglakuludest osa vastavalt kassa normidele haigekassa kanda. Nimelt ei olnud V. Maidla poolt ta poeg haigekassa abiõigusliku perekonnaliikmena üldse registreeritud. Kunagi varemalt oli küll ta poeg abiõiguslikuks kassaliikmeks. Seepärast kustutati ta abiõiguslike perekonnaliikmete nimistust. Hiljem lahkus V. Maidla poeg ka kassaliikmete hulgast ja läks Tallinna kooli. Uuesti perekonnaliikme seisukorda sattudes ei registreeritud teda aga Vold. Maidla poolt määruste kohaselt enam abiõigusliku perekonnaliikmena. Peakoosolek ei leidnud võimalust palve rahuldamiseks.

Arutati läbi haigekassa juhatuse poolt volinikele kättesaadetud kassamääruste kava. Kuna määrused on esitatud peagu tervikuna senini kehtinud kujul, kuhu on ainult juure võetud hilisemad peakoosoleku uuendused neis määrustes ja täiendused, siis pärast vähemaid parandusi määrustes otsustati need ühehäälselt alates 1. jaanuarist 1940. a. kehtivaks lugeda kuni määramata ajani. Vastuvõetud määrused trükitakse erilehele, raamatutena kassaliikmetele väljaandmiseks ja käitistes ülespanemiseks. Arstiabi-, abirahanormide ja perekondlike abirahade normid 1940. a. peale võetakse ühehäälselt vastu senini kehtinud kujul ja ulatuses.

Järgmisena võeti vastu juhatuse ettepanekul kassa 1939. a. lisaelarve — tasakaalus kr. 7150-ga. Nagu aruandja seletustest selgus, on lisaelarve tingitud kassa poolt käesoleval aastal abirahade summa tõusu ja samuti ka arstiabikulude tõusu tõttu. Tasakaa-

lustatud on aga kulud-tulud samal ajal enam laekunud summade arvel, nii et kassal ei ole tulnud oma tagavarasid kulude-tulude tasakaalustamiseks käesoleval majandusaastal tarvitada. Pealeselle kinnitati eelmisel peakoosolekul juhatusele lubatud majade ambulatooriumideks ja kantseleiks ümberehitamise kulude summa kr. 1200.— ning lubati lisakrediiti juure kr. 800.—, kuna ümberehitamise teostamisel on olnud ümarguselt selles ulatuses ülekulutusi. Ülekulutused on tekkinud materjalide kallinemisel erakordsete aegade tõttu ja ka tööde arvel, mida ei suudetud ümberehituse eelarves ette näha, missuguste kulude tegemise vajadus tekkis otse tööde tegelikul teostamisel ja uutest seaduslikest nõudeist kodanliku õhukaitse korraldamisel (akende pimedamise seadeldised).

Otsustati kassale liikmemaksud jätta ühes juure- ja ravikapitali heaks laekuvate maksudega endisteks, s. o. liikme- ja juuremaks 1,5% töötasudelt ja ravikapitalimaks 2% töötasudelt, kuna juhatuse loodab hoolimata praegusest arstirohtude sisseostuhinna tõusust ja ka mõningate teiste kulude tõusust siiski selle liikmemaksuga välja tulla ja kassa tulud-kulud tasakaalustada.

1940. a. eelarve võeti ühehäälselt vastu esitatud kujul tasakaalus kr. 55.825-ga.

Aruandja teatas, et juhatuse liikmete kaadri hulgast on langenud kassaliikmete lahkumise tõttu mitmed liikmed välja ja juhatust on täiendatud asemikega. Seetõttu on asemike arv langenud kolmele. Neljandaks asemikuks valiti Johan Pihlak, viiendaks Johan Tõllason, kuuendaks Oskar Kajando ning seitsmendaks Edgar Mirka. Esimeseks kolmeks asemikuks järjekorras on eelmisel peakoosolekul valitud juhatuse liikmete asemikud.

Läbirääkimiste all teatas juhatuse liige Aug. Paal, et täna on Narva üldhaigekassal oma maja avamise aktus. Kuna aktus langes ühele ajale meie peakoosolekuga, siis juhatuse oma esindajat vastava kutse põhjal Narva saata ei saanud, kuid teeb ettepaneku, et volinike peakoosolek tervitaks Narva üldhaigekassat telegrammi teel. Ettepanek leidis üksmeelse vastuvõtu. Asjaajaja P. Paal tegi ettepaneku, et volinikud pooldaksid haigekassa kulul neile 1940. a. Eesti Haigekassade Liidu häälekandja „Töö ja Tervise“ tellimist. Ka eelmisel aastal võttis haigekassa nimetatud ajakirja tellimise kulud volinikele enda kanda ja seda teevad mitmed teised liidus olevad haigekassadki. Nimetatud ettepanek leidis pooldamist ja otsustati lubada volinikele „Töö ja Tervise“ tellimine 1940. a. peale.

Järgmisena kandis aruandja ette, et juhatuse on kaalunud haigekassa majadele majavanema ametisse seadmise küsimust ja otsustanud selle küsimuse kanda peakoosoleku ette seisukoha võtmiseks ja arvamuste avaldamiseks. Peakoosolek asja kaaludes leidis, et majavanema võib ametisse panna, ja andis juhatusele õiguse valida majavanem juhatuse liikmete, kassaametnike, kassavolinike või kassaliikmete hulgast ja lubas majavanemale ta kohustuste täitmise eest väikest tasu maksta, arvesse võttes ta ajakulu nimetatud kohustuste täitmisega.

Ka avaldati soovi, et kassa ambulatooriumi ooteruumis ootajate järjekord korraldaks sellaselt, et iga arsti juure pääsjad istuksid ooteruumi paigutatud eri laua ümber, millest on näha, kuipalju haigeid soovib kellegi arsti juure pääseda. Sellega teaks inimene, kes tuleb arstiabi saama, missuguse arsti poole tal oleks soodsam pöörduda, et vältida pikemaid ootamisi. Samuti näeks ka arst, kuipalju patsiente tal on. Praegusel korral on aga kõik ootajad üheskoos ning seega on teadmata, kuipalju soovib just selle või teise arsti juure, kuipalju hambaravikabinetti, kuipaljud ootavad arstirohte jne., seepärast ooteruumi tulles paistab, et haigeid on palju, ja inimene, mitte soovides pikemat ootamist, läheb ükselt tagasi. Tegelikult ei ole aga nende ootajate hulgas arstiabi ootajaid võimalda kuigi palju, vaid on arstimate ootajad, hambaravisajaad ja nendega mõni kaasatunud tuttav. Sellasel teel loodetakse lahendada eespool ülestõstetud küsimus. Ühenduses sama küsimusega tõsteti nurinat, et kõik arstid ei võtvat haigeid ootama ilmumise järjekorras vastu, vaid oma isiklikel kaalutlusil. Seda ei peeta õigeks ja juhitakse juhatuse tähelepanu sellele ühes sooviga, et see arstidele teatavaks tehtaks ning et edaspidi haigete vastuvõtmisel arvestataks ootamise järjekorda. Erandeid on lubatud arstidel ainult kohest abi vajavate raskesti haigetega, tööõnnetutega jne.

Koosolek lõpetati kell 12.20

Haigekassade elust

Lasteabiraha teenijaile maksa otsustati Tallinna Ühise Haigekassa volikogu poolt. Lasteabiraha suuruseks on: 1 lapsega teenijale 4 kr., 2 lapsega — 6 kr., 3 ja rohkem lapsega — 8 kr. Lasteabiraha saavad vaid kuni 150-kr. kuupalgaga teenijaad. Arstid lasteabiraha ei saa. Elukalliduse tõusu arvestades otsustati maksa teenijaile ühekordset toetust 10 kr.

Tallinna Ühise Haigekassa apteegi juhataja kohalt A. Kaera vallandamise kohta teatas Rohuteadlaste Koda 5. dets. 1939. a. kirjalikult oma liikmeile, et Tall. Üh. Haigekassa juhatuse poolt on selles asjas kohale seletatud: „Hra prov. A. Kaera on oma kohustusi rohuteadlasena Tallinna Ühise Haigekassa apteegis korralikult täitnud ning tema vallandamine on toimunud koostöö mittesobivuse tõttu Tallinna Ühise Haigekassa juhatusega.“ Arvestades eeltoodut, teatab Rohuteadlaste Koja juhatuse, et praegu Tallinna Ühise Haigekassa apteegi juhataja kohale kandideerijate suhtes ei tule enam kohaldamisele rohuteadlaste kutse-eeetika koodeksi § 8-I.

Tallinna linna ettevõtete haigekassa eelarve on 1940. a. 141.000 kr. Kassal oli 2167 liiget ja 1544 perekonnaliiget, kes on abiõiguslikud. Rahaline seis oli 1. dets 49.229 kr. Haigeid oli läinud aastal rohkesti, eriti sügisel.

Kohtla-Järve haigekassa volinike peakoosolek oli 9. dets. Juhatas F. Kauks, protokollis P. Korkus. 1940. a. liikmemaksuks määrati endiselt 2%. 1940. a. eelarve võeti vastu 110.000 kr. suuruses. Sihtasutuse „Rakvere Haiglad“ liikmeks astumise ja tema tegevusest osavõtmise küsimus otsustati olukorra lõpliku selgumiseni — uue haiguskindlustusseaduse kehtimahakkamiseni — jätta lahtiseks. Koosolekut informeeriti, et Sotsiaalministeeriumi kavade kohaselt Kohtla-Järve kuulub uue seaduse kehtimahakkamise järele Narva haiglale piirkonda. Ka vajab Kohtla-Järve koha peal iseseisvat haiglat kergemate haigusjuhtude ja väiksemate vigastustega haigete ravimiseks ning sünnitusabi andmiseks ja nakkushaigete eraldamiseks.

Edasi otsustati rida kassaosaliste trahvimise küsimusi ja palveid.

Läbirääkimistel puudutati ravikorraldust, mis on töandja käes. Nii võetavat ambulantsis üheaegselt vastu mees- ja naisehaiged. Leiti, et tuleb vastavaid samme astuda selleks, et võetaks vastu mees- ja naisehaiged eraldi. Ka ei võiks öde-ämmaemand ilma arsti juuresolekuta ja järelevalveta teha iseseisvalt väiksemaid lökusi, kuna ühe säärase juhu tagajärjel on väike sormehaav kellelgi halvenenud ja selle terveksravimine pikemale veninud.

Pärnu ühishaigekassa volinike erakorraline koosolek oli 17. detsembril. Esimehe A. Elendi ülevaatest nähtus, et praegune erakorraline aeg vähendab haigekassa tulusid nii, et haigekassa on sunnitud abistamis- ja ravinorme kärpima. Arstidega on sõlmitud uued lepingud. 1940. a. eelarve võeti vastu 168.700 kr. suuruses. A. Elendi ettepanekul said kassa teenijad, arvestades elukalliduse tõusu, pühadeks poole kuu palga.

Pärnu ühishaigekassa revisjonikomisjoni on töösturid saanud oma esindajaks J. Rändvee, kes oli varem sama haigekassa asjaajajaks. Haigekassa juhatus leidis, et kuna haigekassa ja J. Rändvee vahel on seni lahendamata mitmesuguseid küsimusi, siis ei leia ta võimaliku olevat temaga koos töötada. Sellest teatas juhatus Kaubandus-tööstuskoja Pärnu osakonnale, kes oli valimiste tehniliseks korraldajaks. Haigekassa juhatus ei ole selle vastu, kui töösturid saavad oma esindaja revisjonikomisjoni, milles ka seadus neile õiguse annab.

Narva kalevivabriku volinike peakoosolek oli 14. det. Juhatas Joh. Kabral, protokollis V. Murre. Lisaelarve kinnitati 1.700 kr. suuruses. 1940. a. liikmemaks jäeti endiseks — 2%. Kassaosalistele haigusabiraha otsustati maksa esimesest päevast alates $\frac{2}{3}$ päevapalka ainult kaotsiläinud tööpäevade eest, kuna pühade, pühapäevade, puhkepäevade ja käitistööseisaku aja eest otsustati mitte maksa. Matuseraha maksetakse 30-kordse päevapalga ja sünnitusabiraha täie palga suuruses. Kinnitati perekonnaliikmete ravinormid. Kassaosalise naise sünnitustootusraha tõsteti 25 kroonist 35 kroonini. Surma

korral maksetakse abiraha kassaliikme 15 päevapalga suuruses.

Rev.-komisjoni valiti: K. Anton, A. Lepik ja V. Ambos. Tasuks määrati 15 kr. aastas. 1940. a. eelarve võeti vastu 22.660 kr. suuruses. Suvekoloonia aruanne kinnitati.

Narva üldise haigekassa uute ruumide avamise aktus oli pühapäeval, 17. dets. Uued ruumid asuvad Peetri pl. 15/17, teisel korral. Samas majas on alumisel korral haigekassa vabamüügiapteek. Haigekassa omandas selle hoone läinud aastal. Peale kantselei asuvad teisel korral ka ambulantsid ja ravikabinetid.

Aktusel andis juhatus esimees Tammi ja abiesimees Helder ülevaate maja ostmisest ja haigekassa tegevusest. EHL sekretär L. Johanson on kõneles sotsiaalkindlustusest. Tervitatis: inspektor A. Süvalepp — sotsiaalministeeriumi poolt, linnapea J. Lust, Tall. Üh. Haigekassa juh. liige Tammi, Rakvere ühishaigekassa esindaja V. Luksepp, Narva kalevivabriku esindaja Murre, tekstiil tööliste ühingu poolt — Roode, Kiviõli tööliste poolt — H. Schlossmann ja teised. Rohkesti tervitati telegrammi teel. Pärast aktust oli koosviibimine E. Punase Risti ruumes.

Haigekassa senised ruumid olid kitsad nii kantselei kui ka ambulantside osas. Uute ruumide soetamine osutus paratamatuks. Üldse peaksid haigekassad muretsema endale kohased ruumid.

Narva üldise haigekassa peakoosolek oli 17. dets. omas majas. Kuulati ära juhatus aruanne, kinnitati eelarved ja võeti vastu ravi- ja abistamismäärused. Koosolekul käsitles EHL sekretär L. Johanson mõningaid töökaitse ja sotsiaalkindlustuse päevaküsimusi. Koosolekul viibis ka sotsiaalkindlustuse inspektor A. Süvalepp, kes andis mõne haiguskindlustuse küsimuse kohta seletusi ja rõhutas, et haigekassadel tuleks tagavarakapitali koguda neiks aegadeks, kus tulud vähenevad.

Valga üldhaigekassa volinike peakoosolek oli 17. dets. 1939. a., kus vastu võeti lisa-eelarve ja 1940. a. eelarve, viimane 37.428 kr. suuruses. Revisjonikomisjoni lahkunud liikme asemele valiti uus — Arnold Taba. EHL kongressi saadikuiks valiti esimees Ed. Kivi ja asjaajaja K. Madisson.

Narva linavabriku peakoosolekul 29. dets. l. a., mida juhatas esimees A. Mürsepp, võeti vastu 1939. a. lisaelarve 5284 kr. 96 s. ja 1940. a. eelarve 35.520 kr. suuruses. Liikmemaksuks määrati 2%. Vastu võeti ka abistamise normid.

Kuressaare ühishaigekassa 1940. a. eelarve on 23.060 kr. Abistamise normid on endised.

Sotsiaalkindlustus

Tööpuuduse vastu kindlustamist nõuab Tallinna Metallitööliste Ametiühing, soovitades omalt poolt Genti süsteemi, mille järgi ametiühingud toetavad ise oma liikmeid, kuid riik ja omavalitsused maksavad ka

omalt poolt niisama palju kui annab ametiühing. Selle süsteemi alusel tööpuuduse vastu kindlustamine hõlmab ainult ametiühingute liikmeid, kuid töölistel on ju võimalus ametiühingu liikmeks astuda.

Talupidaja maksu vigastada saanud tööliisele. Juhan Lilliallik töötas 1933. a. Marie Gerbersoni talus Jõgeveste vallas põllutööliisena, rahapalgaga 30 kr. kuus ühes prii ülalpidamise, korteri, kütte ja valgustusega. Olles tihel päeval Tõrva saeveskis talu ehituse jaoks vajalise ehitusmaterjali ümber töötamisel juhtus Lilliallikuga õnnetus. Saeveski seimerist paiskus üks laud ta jala pihta, mille tagajärjel jalg põlvest täiesti kangeks jäi. Tekkinud vigastuse tagajärjel viibis Juhan Lilliallik mitu kuud kliinikus ja ta tunnistati 30 prots. tööjõudu kaotatuks.

Mõni aasta hiljem tõstis Juhan Lilliallik kohtus nõudmise taluomaniku Marie Gerbersoni vastu ja palus viimaselt välja mõista ravikulud 415 kr. ja eluaegse pensioni 106 kr. aastas, alates 21. jaan. 1934. a., kliinikust väljatuleku päevast. Ringkonnakohtus rahuldand nõudmise. Marie Gerberson kaebas aga kohtukotta, kuid see lükkas tema kaebuse tagasi, leides, et põllutööliste tööaja ja palgalolude korraldamise seadus ei jäta kahtlust, et põllutöölisega talutööde juures juhtunud õnnetuse korral on vastutav talumajapidamise kui iseseisva majandusliku ettevõtte valdaja. Kuigi õnnetus juhtus mitte otsekohe talus, on see siiski ühenduses talutöödega, sest laudade saagimine sündis ju talust kohaleveetud palkidest ja talu tarbeks.

Taluomaniku Marie Gerbersoni kaebusel oli asi nüüd arutusel riigikohtus, kus kinnitati kohtukoja otsus. „Lõuna Eesti“.

Sotsiaalkindlustus Uus-Meremaal. Käesoleval aastal teostati Uus-Meremaal sotsiaalkindlustuse süsteem, mis haarab kogu rahvastikku, ja kindlustus käib iga võimaliku sotsiaalse riski vastu. Suurem osa kindlustusi hakkas kehtima 1. aprillil, emade kindlustus aga 1. juulil.

Kindlustus kehtib vanaduse, töövõimetuse, kaevandustöö, leskede, vaestelaste, õnnetusjuhtumite j. t. korradel.

Peale selle on kodanikud kindlustatud tööpuuduse, haiguse ja surma korral. Kindlustuskulud kaetakse registreerimismaksust, kindlaksmääratud maksust, mis võetakse palgast, j. t. sissetulekust. Esimese kolme kuu jooksul oli sissetulekuid 2.962.654 naela ja väljaminekuid 2.040.969 naela. Seega on kindlustuse algus väga hea.

Peale muude kindlustusliikide maksetakse toetust ka igale isikule, kes on osa võtnud sõjast päriselanike — maori rahvaga — ning on saanud mingi medali aktiivteenistuses olles — 78 naela aastas.

Praegu on Uus-Meremaa valgetel ja maori rahval parim läbisaamine. Maoridel on kõik kodanike õigused, oma koolid ja nad elavad oma piirkondades häirimatult. Maoride piirkonnad moodustavad 4 valimisringkonda parlamenti. Kolm maori parlamendi liikmetest kuulub Uus-Meremaa

valgete sotsialistlikku parteisse, kuna üks kuulub parempoolsete hulka. Maorid on hästi tsiviliseerunud rahvas.

Töökaits

Töölepingud. Tsiiviliseadustiku eelnõu, mis praegu on Riigivolikogu komisjonis läbi vaatamisel, sisaldab 4. peatükis töölepingu kohta norme, mis on vastolus kehtiva tööliste töölepingu seadusega. Tsiiviliseadustiku on eeskirjad teenistuse, teenistusaja kohuste, teenistuseandja Ametnike Koda. Selle teenistuselepingu lõpetamise, pereteenistuse, tööettevõtte jne. kohta. Seaduses on 2135 paragraafi, mille arutamine Riigikogus võtab vististi õige rohkesti aega.

Eriülesannetega tööinspektori ametisse panekut äride ja kontorite alal kehtivate töökaitseseaduste järelevalve teostamiseks on nõudnud Eraettevõtete Ametnike Koda. Selle inspektori tegevuspiirkonnaks oleks kogu Eesti Vabariik. Praegu olevat järelevalve äride ja kontorite tööjõudude töökaitses üle väga nõrk.

Uued dekreedid Prantsusmaal tööturu korraldamiseks. Tööliste palku ei tohi sõja korral kärpida. Prantsuse valitsus on annud uue dekree di tööturu korraldamiseks sõja ajal. See dekreet koostati läbirääkimiste tulemusena, mis peeti prantsuse tööandjate, tööliste kutseühingute ja valitsuse vahel. Dekree di järgi jäävad kollektiivlepingud kehtima sõja lõpuni. Palkade suurus määratakse kindlaks 1. septembril 1939. a. olnud tasemele.

Neis töökodades, kus töötatakse rahvusliku kaitses jaoks, võidakse palku tõsta või langetada, kui tööminister sel alal pole erilik otsus teinud.

Teistes tööstusharudes võib palkade taset muuta kas uute kollektiivlepingute sõlmimisega poole vahel või ühe poole ettepanekul selleks otstarbeks eriti asutatud vahekohtu kaudu.

Kontori ja teiste sellaste asutuste personali tööaeg määratakse kindlaks nädalas 43 tunnile. Peale 43 tunni tehtud tunnid loetakse ületundideks ja nende eest maksetakse tavalist ületunnitasu. Kontoriametnikule aga tööliste kohal on kindlustatud põhimõtteliselt 40-tunniline tööaeg ja 41. tund loetakse ületunniks vastava tasu eest. Ametniku poolt tehtud ületunnitöö puhul läheb 60% normaaltunnitasust ametnikule ja 40% maksetakse ülemaalse puhkeaja fondi. Töölisel võivad oma kutseühingute kaudu määrata erilised esindajad igale töökohale. Nende esindajate ülesandeks võib võrrelda teataval määral meie töölisvanemate omadega.

Tööliisele, kes sõja puhkemise tõttu on kaotanud võimaluse oma seadusliku puhkuse kasutamiseks või sellekohase tasu, kindlustatakse täieline kompensatsioon selle eest lähema kolme kuu jooksul. Töötavatele mobiliseeritud meeste naistele kindlustatakse neljapäevane puhkus tööpäeval, ühenduses samal ajal meestele antud puhkusega.

Lastekaits

Lasteabiraha seadust on juba ammu lubatud ja oodatud. Praegu on see seadus jälle viimistlemisel. Algu! mõeldi lasteabi-

raha seadus maksuma panna tööstustöölise kohta. Nüüd on kaalumisel ka põllu- ja metsatöölisele lasteabiraha maksmine. Tööstustöölisele lasteabiraha maksmiseks ikavatesi tulused soetada tööstureilt erimaksuga. Maatöölise ja väikemaapidajate koda nõuab, et põllu- ja metsatöölisele tuleks lasteabiraha maksa lastekaitsefondist või selle juure loodavast erikapitalist. Meil ei ole midagi selle vastu, kui ka põllu- ja metsatöölised lasteabiraha saavad, kuid selle maksmiseks ei tuleks maksustada teisi tööalasi, vaid põllu- ja metsamajandust.

Täiesti ebasunnis on Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja põhjendustest see osa, kus ta leiab, et kui linnades töölised saavad lasteabiraha ja maal mitte, siis ettevõtlikumad maatöölised asuvad linnas töökohta otsima ja sellega süvendatakse töökahte puudust maal. Et väike lasteabiraha nüüd kedagi meelitaks maalt linna, seda võivad küll arvata vaid Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja märgukirja koostajad, kes selle väite on nähtavasti võtnud mõne konvendi juhuslikust otsusest. Kui niisuguste väidete põhjendatakse selles kogas sotsiaalseadusi, siis ei ole midagi imestada, kui — koja valimistel ilmutati põllutöölise poolt liig vähe huvi valimiste vastu.

Tervishoid

Selgrookõverdumine koolilaste keskel Riias. Linnavalitsuse andmeil oli 1938/39. õppeaastal selgrookõverdus 19.302 poisslapsel 2137-1 ja 18.245 tütarlapsel 1958-1, seega 11 protsenti koolilastest kannatab selle vigastuse all. 201 tütar- ja 285 poisslapsel on vigastus juba nii suur, et seda võib ravida veel vaid ortopeedilise teraapia abil. Seda ravi peab võimaldama haigekassa, linnaomavalitsus või jälle vanemad ise. Teisi võib ravida arstliku võimlemisega.

Selgrookõverdumist põhjustab päriivus või ebaõige toitmine, tarvilisel määral vitamiinide ja mineraaloolade puudumine, värske õhu ja valguse puudus jne., kuid peapõhjuseks on ikkagi ebaõige istumisviis. Rinnalapsi lastakse juba liig vara istuda, lastel tuleb ka koolis ja kodus kaua istuda, mis väsitab seljalihaseid ja rikub luud.

Lastele ei ole soovitavad ka portfelliid ja käekotid, vaid seljarantsad.

Märgates lapse juures seljakõverdumise tunnuseid, tuleb lasta laps arstlikult läbi vaadata, õigemini — tuleb ära hoida vigastus.

Töölisliikumine

Oslo-riikide kutseühingute esindajate konverentsilt. Töölise sotsiaalset olukorda tuleb sõja ajal kindlustada. Oslo-riikide kutseühingute esindajate vahel peeti Brüsselis eriline konverents, kus arutati töölise sotsiaalse olukorra kindlustamist sõja ajal. Konverentsil

anti aru sõja mõjutuste kohta igal konverentsil osavõtval maal. Kõik need riigid on sõja tõttu majanduslikult kannatanud. Kutseühingud tunnevad oma vastutust töölise ja kogu rahva ees. Kutseühingute ja valitsuste vahel on loodud koostöö mitmesuguste küsimuste otsustamiseks ja töölise olukorra kindlustamiseks. Kutseühinguid on kutsutud osa võtma oma esindajatega rahvamajanduse korraldamisest, elutarvetega varustamisest ja maa kaitsesest. Kutseühingud on näidanud, et nad taipavad tänapäeva konkreetseid ülesandeid, nagu tööaja küsimuses töölise kaitse, palkade tõstmine tõusva elukalliduse puhul, tööpuiduse, sotsiaalseaduseandluse jne. suhtes. Kutseühingud on kõikjal pingutanud, et töölise palkade ostujõudu säilitada. See ülesanne on raskem kui kunagi varem, kuna teatavat elatusmaksumuse tõusu on nähtavasti võimatu ära hoida. Palkade ostujõu säilitamine pole tähtis üksi töölise seisukohast, vaid ka kogu rahvamajanduse seisukohast. Kõigi Oslo-riikide rahvastik on üksmeelselt oma valitsuste neutraliteedipoliitika selja taga.

Lõpuks arutati ka koostööd rahvusvahelise ametiühingute liiduga. Selle juures avaldati soovi, et kõigi internatsionaaliga liitunud organisatsioonide vahel tuleks tihedat kontakti pidada. Internatsionaal peaks juba ette valmistama küsimusi, mis võiksid üles kerkida järgmisel rahukonverentsil. Töötavad hulgad kõigil maadel on sellest huvitatud, et pandaks alus tõelisele rahule.

Inglise kutseühingutel 6 miljonit liiget. Umbes miljon naist organiseeritud. Inglise kutseühingute keskliidul oli eelmise aasta vahetusel 6.054.000 liiget. Eelmise aastaga võrreldes tähendab see tõusu 211.000 ehk 3,6% võrra. Inglise keskliidus oli 5.128.000 meest ja 926.000 naist.

Liitunud organisatsioonide arv vähenes 9 võrra ja oli 1938. a. lõpul 1021. Kutseühingute liitudest oli 691 vähem kui 1000 liiget. Sellaste liitude liikmete koguarv oli kõigest 2,5% kõigist kutseühinguliselt organiseeritud töölisist. 39 liidul oli enam kui 25.000 liiget ja nende liitude liikmete koguarv moodustas kutseühinguliselt organiseerituist 72%. Keskliiduga liitunud organisatsioonide arvu vähenemine oli tingitud kutseühingute liitumisest. Suguluses või vähemas seoses olevate tööstusalade organisatsioonid liituvad suuremate üksuste — föderatsioonidega. Keskliidus on 61 föderatsiooni 2.976.000 liikmega.

Rootsi kutseühingute keskliidu liikmete arv läheneb miljonile. Rootsi kutseühingute keskliidu liikmete arv on näidanud järjekindlalt tõusu ja läheneb viimasel ajal juba ühele miljonile. 31. augustil s. a. oli juba liikmete arv 950.749. Mõödunud aasta sama ajaga võrreldes on liikmete arv suurenenud aasta jooksul 67.424 võrra. 1. jaanuarist s. a. alates on liikmete arv kasvanud 52.802 võrra. Keskliidus on 45 organisatsiooni. Liikmete hulgas on 806.966 meest ja 143.783 naist.

Kui arvesse võtta rahva arvu, siis on rootsi kutseühingud esimesel kohal ja tugevaimad maailmas vabatahtlike organisatsioonide hulgas.

Mitmesugust

Elukallidus näitab tõusu. Või hinnaks on nüüd 215 snt. lahtise või eest ja 221 snt. kg pakitud või eest. Tõusnud on ka teiste toiduainete hinnad, samuti riiete ja jalanõude hinnad. Hindu tõsteti eriti enne jõulu. Pärast jõule võis ajalehtedest lugeda, et osal ainetel oli hinnatõus põhjendamatu, ja lubatakse selle vastu võidelda. Näiteks jõulukuünaldel. Kuid nüüd jõulukuünalde hinna alandamisel ei ole enam tähtsust: jõuludeks müüdi küünalaid kõrgendatud hinnaga. Põhjendamatu elukalliduse tõusu vastu sammude astumine peaks sündima küll õigeaegselt. Võitlus elukalliduse tõusu vastu ei võiks piirduda vaid ajalehtedes sõnumite ja lubaduste avaldamisega, vaid peaks toimuma ka tegelikult.

Sundusliku tööteenistuse kavadege on Eestis juba aastaid ringi käidud. Läänud aastal algatasid küsimust uuesti mõned konvendid, kes loodavad sundusliku tööteenistuse kaudu saada suvel põllutööle odavat tööjõudu. Sunduslik tööteenistus seisab selles, et teatud vanuses inimesi, harilikult noori, käsutatakse sunnikorras tööle, kas töölaagrisse või ka üksikmajapidamistesse. Sundtööteenistust võib võrrelda sõjaväes sundaja teenimisega, selle vahega, et tööteenistuses harjutatakse ja nõutakse küll distsipliini, kuid puudub otsene sõjaline õppus. Sunduslikku tööteenistust on kasutanud vaid mõningad diktatuuririigid, Saksamaaga eesotsas, nii Rumeenia ja Bulgaaria.

Nüüd on hakanud peale põllumeeste konventide Eestis tööteenistust ergutama ka üks rohkemvulistest tööliste kodadest, nimelt Maatöölise ja Väikemaapidajate Koda oma Teatajas, A. W-go, nähtavasti oma peasekretäri, läbi. See peasekretär leiab, et küsimuse põhjalikule ja igakülgele kaalumisele tuleks asuda otsekohe. Tuleks otsida teostusmooduseid ja siis, kui on arvata, et tööteenistuse läbi eestlase mentaliteedile ning Eesti töölis-konnale vastuvõetaval kujul võime tööpoolest vähendada põllutöölise puudust ja mahutada loovtööle töötajad jäänud kodanikke, alles siis tuleb asuda tööteenistuse teostamisele, algul loomulikult katseviisiliselt.

Kuigi tagasihoidlikult, on asutud seal poolt sundusliku tööteenistuse päevakorda võtmist kirstutama ja õhutama.

Sundusliku tööteenistuse mõte tuleks küll kõrvalde jätta. Maale tööliste saamiseks tuleks parandada kõigepealt maatöölise töötõngimusi ja sotsiaalseid olusid. Noorte tööle paigutamine võiks sündida siiski nende huvide ja võimete kohaselt, vabatahtlikult. Sunduse järele ei ole Eestis tarvidust, siin töötatakse ka ilma sunduseta. Ei saa ju kodanikke asetada seisukorda, mis seni on kohaldamisele tulnud

kui karistusabinõu vaid süüdimõistetute suhtes.

Ei ole ka Eesti maatöölise palgad sugugi nii kõrged, et nende vähendamiseks oleks tarvis — odavat sundtööd.

Tööstuse toodang P.-Ameerika Ühendriikides näitab sõjaoludes tõusu. Terasetoodang oli 1938. a. — 28 milj. ja 1939. a. — 46 milj. tonni; autode — 1938. a. 2.500.000 ja 1939. a. — 3.600.000; malmi toodang oli 11 kuu jooksul tõusnud 16.500.000 pealt 28 milj. tonnini; kivi-sööe toodang oli 1938. a. — 310 milj. ja 1939. a. — 352 milj. tonni; masinatööstus näitab suurt tõusu — kahekordistumist. 1938. a. oli 399 tööstuskompanii puhaskasu 426 milj. doll., 1939. a. 9 kuu jooksul juba 728 milj. doll. Tulude suurenemine on tingitud sõjaoludest Euroopas ja mujal. Kui siiski P.-Am. Ühendriikides on miljonid töötajad, siis on selle põhjuseks välisurgude vähenemine ja sulgemine paljudele tööstussaadustele ja põllumajanduslik kriis. Sõjavarustuse, nagu lennukite jne., eksport suureneb, teistel aladel väheneb. Elukallidus näitab tõusu, mis halvendab tööliste olukorda.

Töötuid 1939. a. oli 19 Euroopa riigis, Austraalia Liidus, Uus-Meremaal, Kanadas ja Põhja-Ameerika Ühendriikides üle 16 miljoni inimese. Euroopas oli kõige enam töötuid Inglismaal: oktoobri lõpul 1½ milj., Prantsusmaal novembris — 325.000, Belgias juulis — 173.732, kuid aasta lõpul tõusis 227.000 inimeseni, Hollandis — 240.000, Šveitsis — 22.000, Rootsis — 27.500, Daanis augustis — 100.000 inimest. P.-Ameerika Ühendriikides on töötuid ligi 11 miljonit.

Eesti ehitustöölised on praegu suurem jagu töötajad. Ehitusi on vähe. Ei ole oodata ka kevadel harilikku ehitushooaega. Riiklikke ehitusi ei ole ette näha, erakapital on ka ehitamise alal muutunud väga tagasihoidlikuks. Elukorterite ehitamisel näib olevat seisak.

Surma lõikus.

August Hellmann †. A. H. oli kauemat aega Tallinna Ühise Haigekassa esimeheks ning aastaid EHL esimeheks ja juhatuse liikmeks.

Nikolai Teiss †. N. T. on haigekassade tegelastele tuntud mitmetelt haigekassade päevadelt, kus ta esines referaatidega. N. T. kui vandeadvokaat oli kauemat aega Tall. Üh. Haigekassa kohtuasjade ajajaks.

„Töö ja Tervise“ järgmise numbrisisust.

„Töö ja Tervise“ nr. 2 ilmub veebruarikuu algul. Iisaks on peale muu: Ventilatsioonitööstuslikus käitises (järg) — Uno Vardi; Tööaja üldisi probleeme — mag. Paul Vihalet; Franco-Hispaania sotsiaalpoliitika — I. R.

SISU: 1) Ventilatsioonitööstuslikus käitises — Uno Vardi. 2) Töötamismüra ja -lärm tööstuslikes käitistes — A. Kaalas. 3) Tööõnnetused tööstuses 1938. a. — K. Raid. 4) Sotsiaalpoliitika uuel aastal — L. Johanson. 5) Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade tööliste kaitses. 6) Töö- ja sotsiaalkindlustusõigus Tartu ülikoolis. 7) Daani töölisliikumine uute ülesannete ees. 8) Seadusi ja määrusi. 9) Viljandi Ühishaigekassa tegevusest — P. P. 10) Haigekassade elust. 11) Sotsiaalkindlustus. 12) Töökaitses. 13) Lastekaitses. 14) Tervishoid. 15) Töölisliikumine. 16) Mitmesugust.

Vastutav toimetaja Karl Lukk. Tegevtoimetaja L. Johanson. Väljaandja Eesti Haigekassade Liit.

Ilumise aeg 11. jaanuaril 1940. a.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhise trükikoda, Pikk 2. 1940.